

ospekt der Stadt Belgrad in Serbien.

РА ИЗ XVIII BEKA

БЕОГРАД 500 PUZZLE

ВОДИЧ КРОЗ ПОСЕБНЕ
ФОНДОВЕ НАРОДНЕ
БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

GUIDE THROUGH THE
SPECIAL COLLECTIONS OF
THE NATIONAL LIBRARY
OF SERBIA

Народна библиотека Србије, Београд, 2015
National Library of Serbia, Belgrade, 2015

ВОДИЧ КРОЗ ПОСЕБНЕ
ФОНДОВЕ НАРОДНЕ
БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

GUIDE THROUGH THE
SPECIAL COLLECTIONS OF
THE NATIONAL LIBRARY
OF SERBIA

УВОД У ПОСЕБНЕ ФОНДОВЕ

INTRODUCTION TO SPECIAL
COLLECTIONS

У Одељењу посебних фондова Народне библиотеке Србије прикупљају се, чувају и дају на коришћење они библиотечки материјали који не спадају у општи, редовни фонд библиотеке. Ова „посебна“ грађа је груписана у неколико засебних целина, односно збирки, које имају своје карактеристике и специфичности према врсти библиотечног материјала, а потом и драгоцену културну, историјску, музеолошку и научну вредност. То су следећи фондови и збирке: *Збирка млађих књижевних рукописа и архивалија, Фонд старе, ретке и минијатурне књиге, Графичка збирка, Картографски фонд, Фонд фотодокумената, Збирка музикалија, аудио и аудиовизуелне грађе, Фонд легата и библиотека целина и Остале посебне збирке.*

Велики проценат вредности које би данас припадале Одељењу посебних фондова страдао је или нестао за време Првог светског рата, а највише током бомбардовања 1941: библиотеке целине Вука Караџића, Ђуре Даничића, Лукијана Мушицког, затим велики број старе и ретке књиге, фотографија, графика, плаката, као и богати архив турских докумената о Србији. Иако је још средином 19. века први српски библиотекар Филип Николић препознао потребу да се ове колекције посебно групишу и заштићују, могло би се рећи да је Одељење посебних фондова први пут формирано тек 1947. године. Грађа је у фонд стизала *обавезним примерком, често куповином, као и поклоном или разменом.* Посебним одлукама савезних и републичких органа власти, 1946. године Библиотеци су подељене и: Дворска библиотека, Библиотека Сената, део Библиотеке Народне скупштине и Библиотека Друштва Светог Саве.

Године 1947. формирано је укупно девет одељења Народне библиотеке, од којих су два важна за генезу Посебних фондова: *Одељење помоћних збирки*, које је обрађивало географске карте, атласе, музикалије, слике, плакате и сл. и *Одељење рукописа, старих и ретких књига.* Касније, 1961. године, од ова два настаје данашње *Одељење посебних фондова*, с једне стране, и, са друге, *Археографско одељење*, у коме се наставља са проучавањем рукописа.

Читаоница посебних фондова има 37 места и 10 рачунара и у њој се могу користити специфичне врсте грађе, које су од изузетног културног значаја и имају велику музеолошку вредност. Постоји још и *картографска читаоница*, која је опремљена столом за прегледање и прецизно прецртавање карата и планова, као и *музичка читаоница* за коришћење музикалија и фонодокумената.

In the Special Collections Department of the National Library of Serbia, library materials that do not fall into the category of general, regular library holdings are collected, stored and lent. These 'special' materials are grouped into several separate units, or collections, which are characterised and specifically sorted according to the type of library material they represent, and then according to their cultural, historical, museological and scientific value. The collections are as follows: *Collection of Recent Literary Manuscripts and Archival Materials; Collection of Old, Rare and Miniature Books; Graphic Art Collection; Cartographic Collection; Collection of Photodocuments; Printed Music and Music Manuscripts, Audio and Audiovisual Collection; Collection of Bequests and Memorial Libraries; Other Special Collections.*

A large percentage of the material that would today belong to the Special Collections Department was destroyed or lost during World War I, and an even larger part was lost during the 1941 bombing of Belgrade: memorial libraries of Vuk Karadžić, Đura Daničić and Lukijan Mušicki, a large number of old and rare books, photographs, graphic art prints, posters and a rich archive of Turkish documents about Serbia. Even though in the mid-19th century the first Serbian librarian Filip Nikolić recognised the need to group and preserve these collections, it could be said that the Special Collections Department was first formed in 1947. The materials arrived at the collections as *legal deposit copies*, often *by being purchased*, but also in the form of *donations* and through *exchange*. According to special decisions taken by federal and republic authorities, in 1946, the National Library was presented with: the Palace Library, the Senate Library, a portion of the National Assembly Library, the Library of the Saint Sava Association.

In 1947, nine National Library departments were formed, of which two are of significance to the genesis of the Special Collections Department: *the Auxiliary Collections Department*, which dealt with geographic maps, atlases, music manuscripts, photographs, posters, etc., and the *Manuscripts, Old and Rare Books Department*. Later on, in 1961, the *Special Collections Department* that exists today and the *Archaeographic Department*, which has continued to study manuscripts, have emerged from these two departments.

The *Special Collections Reading Room* can accommodate 37 people and has 10 computers available. Specific types of material of great cultural significance and museological value can be studied here. There is also the *Cartographic Reading Room*, equipped with a special desk for viewing and precisely tracing maps and plans, and the *Music Reading Room*, where music manuscripts and phonodocuments can be studied.

et PIERRE NAVILLE
ZITCH

SUR VOS BLESSURES,
LAMENTABLE AVENTURE DE
ON A DU CHAGRIN, ALRS C
RT "EN SOCIETE BOURGEO
ENT LE DROIT ET LA JUS
LIBRE MATERNITE QUI
FS AUX DENTS MOISIE
LISTES QUI RENIEZ DIEU
NSER, REVOLUTIONNAIRES
E N'INTERESSE PAS "V
SERVIETTES HYGIENIQUES
ISTES, VEGETARIENS, BOUR
ES DE LA CARICATURE A
CONSERVATEURS DE MUSE
S, HOMMES FATIGUEZ, FEM
VOUS TOUS AVEC LESQUEL
IBLES, VOUS TOUS QUI A
PARCOUREZ EN TOUT RE
TERIE LA PLUS FEROC
VOMISSEZ REGULIEREM

ST DERISOIRE.
L'AGIR, D'HESITER D

IS ORTORIAE
LIBRI IV
o: Lasciana Indoli
TRADITI
XPLICATI

The Gerlach

STRICTLY FIRE-PROOF
FAMILY HOTEL.

N^{OS} 49, 51, 53 & 55 WEST 27TH

ЗБИРКА
МЛАБИХ КЊИЖЕВНИХ
РУКОПИСА И АРХИВАЛИЈА

COLLECTION OF RECENT
LITERARY MANUSCRIPTS
AND ARCHIVAL
MATERIALS

New York, 15 June

Dear Mr. Gerlach,
I am very glad to hear of your success!

I am very glad to hear of your success!

R. H. Johnson
New York, June 15, 1891
I am very glad to hear of your success!

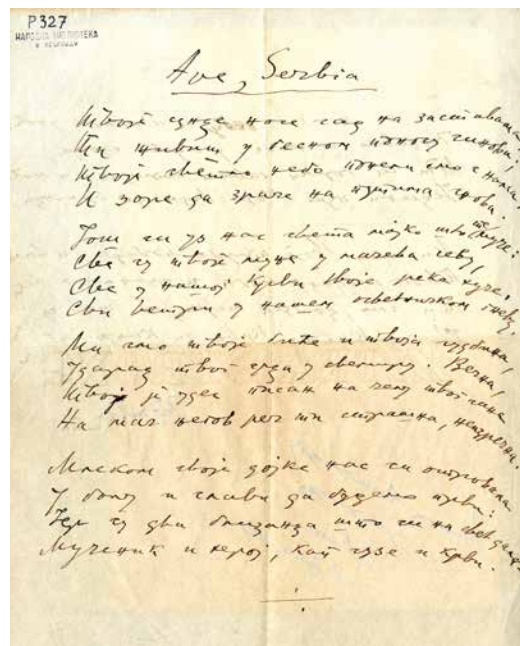
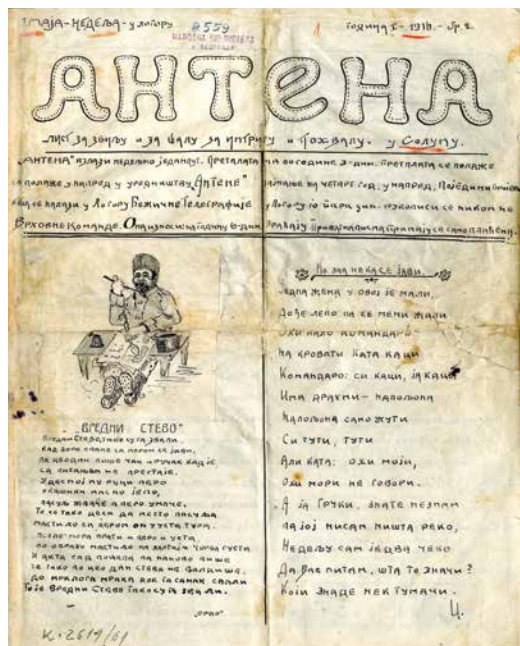

Збирку млађих књижевних рукописа и архивалија чини грађа настала у периоду од 18. века до савременог доба. Она обухвата рукописну грађу значајну за неговоње и проучавање националне културне баштине, у првом реду националне књижевности и историје, али и других научних области које се баве изучавањем културе у најширем смислу (филозофија, социологија, филологија, етнологија и др.). Збирка је почела да се попуњава током окупације Београда, и то путем поклона и куповине, чиме су се стекли минимални услови за обнављање рада Библиотеке после њеног уништења у априлском бомбардовању 1941. године. Од 1947. године грађа се сакупља систематично и по утврђеним критеријумима. Како се непрестано допуњава савременим рукописима који су већ оцењени као трајне националне вредности, збирка није само музејског карактера већ има динамичну улогу у савременим збивањима у књижевности, науци и култури уопште. Највећи део збирке чине рукописне заоставштине књижевника и научника, које су хетерогене по својој садржини и најчешће обухватају дела сачувана у рукопису (аутографи и текстови куцани на машини или, у новије време, на компјутеру), преписку, лична и службена документа, штампана дела са својеручним записима и исправкама, исечке из штампе и сл. Међу најобимнијим и најзначајнијим су рукописне заоставштине:

The Collection of Recent Literary Manuscripts and Archival Materials contains materials from the 18th century onwards. It includes manuscript materials important for preserving and studying the nation's cultural heritage, primarily national literature and history, but also other scientific fields dealing with the study of culture in the broadest sense (philosophy, sociology, philology, ethnology, etc.). This collection began to grow during the occupation of Belgrade through donations and purchases, which created the minimum conditions for reopening the National Library after it had been destroyed in the April bombing of 1941. Since 1947, the material has been collected systematically and according to established criteria. As it continues to grow, with modern manuscripts already marked as permanent national values, the collection does not only have museological value, but it also has a dynamic role in modern literary developments, science and culture as a whole. The collection is mainly made up of the manuscript bequests of writers and scientists, heterogeneous in their contents, and they largely include works preserved in writing (autographs and texts typed on typing machines or, in modern times, on computers), correspondence, personal and official documents, printed works with handwritten notes and corrections, press clippings, etc. The most extensive and most important manuscript bequests are those of: Milan Đ. Milićević, Čedomilj

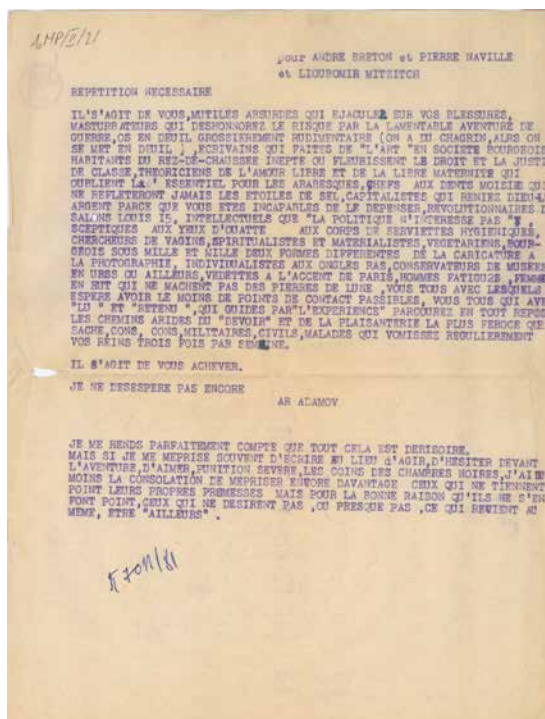
Антиена, Лист за забаву и за шалу, за интригу и похвалу, Солун 1916. / Antenna, Journal for Entertainment and Fun, Intrigue and Praise, Thessaloniki, 1916

Јован Дучић, Ave Serbia. Песма, Атина, 1918.
Jovan Dučić, Ave Serbia. Poem, Athens, 1918

Ова збирка садржи и аутографе појединачних рукописа и писама (Симе Милутиновића Сарајлије, Јована Јовановића Змаја, Ђуре Јакшића, Стевана Сремца, Симе Матавуља, Петра Кочића, Јована Дучића, Алексе Шантића, Богдана Поповића, Јована Скерлића, Исидоре Секулић, Растка Петровића, Бранислава Нушића, Станоја Станојевића, Божидара Кнежевића, Бранислава Петронијевића, Николе Вулића, Милоша Црњанског, Десанке Максимовић, Михаила Лалића, Властоја Алексијевића, Драгутина Ранковића и др.), као и часописе и листове у рукопису, умножене под индигом или литографиком (*Камилка*, 1874; *Нада*, 1875; *Скерлић*, 1916–1917; *Српски глас*, 1917–1918; *Логорски језг*, 1944. и др.).

This collection also includes the autographs of certain manuscripts and letters (of Sima Milutinović Sarajlija, Jovan Jovanović Zmaj, Đura Jakšić, Stevan Sremac, Sima Matavulj, Petar Kočić, Jovan Dučić, Aleksa Šantić, Bogdan Popović, Jovan Skerlić, Isidora Sekulić, Rastko Petrović, Branislav Nušić, Stanoje Stanojević, Božidar Knežević, Branislav Petronijević, Nikola Vulić, Miloš Crnjanski, Desanka Maksimović, Mihailo Lalić, Vlastoje Aleksijević, Dragutin Ranković, etc.), and journals and magazines that were handwritten, copied with indigo or lithographed (*Camel*, 1874; *Hope*, 1875; *Skerlić*, 1916–1917; *Serbian Voice*, 1917–1918; *Camp Hedgehog*, 1944, etc.).

Писмо Артура Адамова Бретону, Навилу
и Мицићу (из рукописне оставштине
Љубомира Мицића)
Letter of Arthur Adamov to Breton, Naville
and Micić (from the manuscript bequest of
Ljubomir Micić)

С Р П С К И Р Ј

И С П О Л К О В А

Њ Е М А Ч К И М И Л А Т И Н С

Е К У П И О Г А И Н А С В И Ј Е Т

В У К С Т Е Ф А Н

Wolf Stephan

utsch = Lateini

ГОРСКИЙ

ИСТОРИЧЕС

СВРШЕТКУ

СОЧИ

ФОНД СТАРЕ, РЕТКЕ И
МИНИЈАТУРНЕ КЊИГЕ

OLD, RARE AND MINIATURE
BOOKS COLLECTION

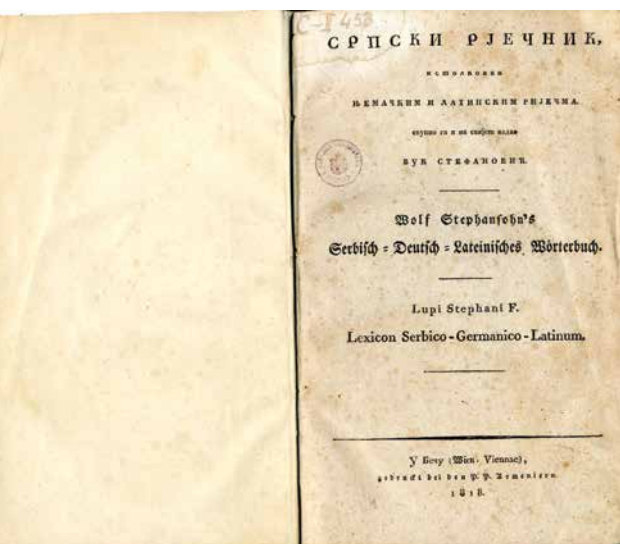
Збирка старе књиге једна је од најстаријих и најважнијих у Народној библиотеци Србије. Основана је кад и Народна библиотека, а на њеном профилисању и попуњавању радили су највећи српски библиотечки посленици, као што су Ђура Даничић и Стојан Новаковић. У Првом светском рату нестао је велики број књига, док је, након њеног вишегодишњег обнављања, потпуно уништена већ првог дана Другог светског рата. Данас збирка има 5.886 наслова са око 15.000 примерака.

Збирка је 1973. добила, пре свега трудом Душице Стошић, незаобилазни *Каталог књига на језицима југословенских народа: 1519–1867*, којим је представљен већи део збирке, односно 3.044 библиографске јединице. У овој збирци чувају се страна стара и српска стара штампана књига, као и периодика на годишњем нивоу (годишњаци, алманаси, календари). Недавно донесена нова концепција ове збирке омогућиће њено јасније профилисање, а нови Закон о старој и реткој библиотечној грађи искристалисао је њене границе. Доњу границу представља 1638. година (публикације до ове године налазе се у Археографском одељењу), док се за горњу границу узима 1867. година, када је званично у употребу уведена Вукова реформа језика. Ова граница важи за српски језик и културу, док је за хрватски и словеначки то 1835; за румунски 1830; за руски и мађарски 1800; за

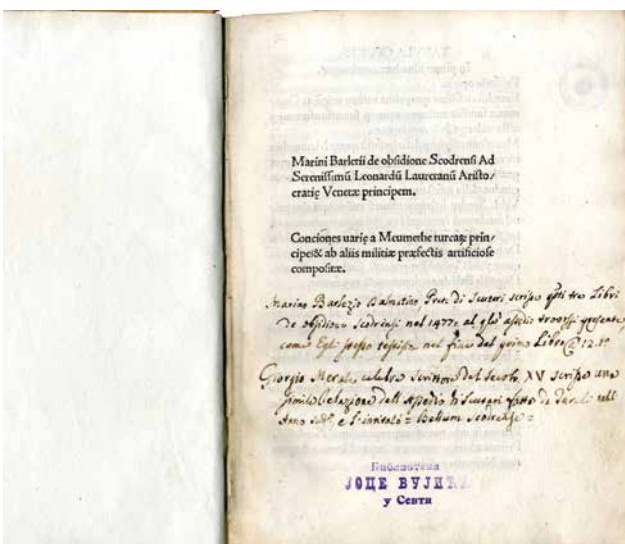
The Old Books Collection is one of the oldest and most important collections of the National Library of Serbia. It was founded the same day as the National Library, and the most prominent librarians, such as Đura Daničić and Stojan Novaković, worked on profiling and filling it. A large number of books disappeared in World War I, and after many years were spent recovering the collection, it was completely destroyed on the very day World War II began. Today, the collection includes 5,886 titles and about 15,000 copies.

Mostly thanks to the work of Dušica Stošić, in 1973 the collection received the indispensable *Catalogue of Books in the Languages of Yugoslav Nations: 1519–1867*, which included the largest part of the collection: 3,044 bibliographic units. This collection includes old printed books and annual publications (yearbooks, almanacs, calendars), both foreign and Serbian. The recently adopted concept of this collection will enable clearer profiling, and the new Law on Old and Rare Library Materials has crystallised its limits. The lower limit is the year 1638 (publications up to this year are stored in the Archaeography Department), while the upper limit is 1867, the year when Vuk Karadžić's linguistic reform was officially introduced. This limit applies to the Serbian language and culture, while 1835 is the limit for Croatian and Slovenian, 1830 for Romanian, 1800 for Russian and Hungarian, 1878 for Bulgarian, and 1700 for

Вук Стефановић Караџић, *Српски рјечник*, Беч, 1818.
Vuk Stefanović Karadžić, *Serbian Dictionary*, Vienna, 1818

Marini Barletii de obsidione Scodrensi Ad Serenissimu Leonardu lauretanu Aristocratie Venetae principem. - Venetiis : Bernardinu Venetu de Vitalibus, 1504
Marini Barletii de obsidione Scodrensi Ad Serenissimu Leonardu lauretanu Aristocratie Venetae principem. - Venetiis : Bernardinu Venetu de Vitalibus, 1504.

Државна библиотека Српске Црне Горе

Петар Петровић Његош, *Горски вијенац*, Беч, 1847.
Petar Petrović Njegoš, *The Mountain Wreath*, Vienna, 1847

ГОРСКИЈ ВІЕНАЦЪ

ИСТОРИЧЕСКО СОБЫТІЕ

ПРИ

СВРШЕТКУ XVII ВѢКА.

СОЧИНЕНІЕ

П. П. Н.

ВЛАДЫКЕ ЦРНОГОСКОГА

У БЕЧУ,

СЛОВИНА Ч. О. О. МЕХТАРСТА
1847.

бугарски 1878; а за западноевропске језике то је 1700. година.

У оквиру збирке раде се послови на проналажењу, прикупљању, чувању, заштити и коришћењу грађе; проучавању и вредновању грађе; категоризацији и вођењу регистара; обради грађе и изради каталога; заштити, микрофилмовању, дигитализацији, конзервацији и рестаурацији грађе.

Иако се у садржајном смислу збирка базира на религиозној, пре свега хришћанској литератури, чувају се и дела великана српске културе попут Јована Рајића, Лукијана Мушицког, Захарија Орфелина, Доситеја Обрадовића, Платона Атанацковића, Вука Караџића, Ђуре Даничића, Петра II Петровића Његоша, С. М. Сарајлије, Бранка Радичевића, Стерије, Ј. Ј. Змаја, као и први буквари, читанке, уџбеници, те први срп-

the Western European languages.

The collection staff works on: retrieving, collecting, storing, preserving and using the materials; on their studying and evaluation; on their categorization and the keeping of registers; on the processing of the materials and creation of the catalogues; on the preservation, microfilming, digitization, conservation and restoration of the materials.

Even though in terms of content the collection is largely based on religious, most of all Christian, literature, it includes the works of Serbian cultural giants such as: Jovan Rajić, Lukijan Mušicki, Zaharija Orfelin, Dositej Obradović, Platon Atanacković, Vuk Karadžić, Đura Daničić, Petar II Petrović Njegoš, S. M. Sarajlija, Branko Radičević, Jovan Sterija Popović and J. J. Zmaj, as well as the first spelling books, reading exercise books, textbooks, and the first Serbian constitutions and laws. There

ски устави и закони. Великани светске литературе представљени су преводима Хомера, Цицерона, Вергилија, Хорација, Овидија, Сервантеса, Бајрона, Игоа, Гетеа, Гогоља.

Од штампаних књига на страним језицима, којих у збирци има од постинкунабула надаље, само из 16. века има преко 120. Најстарија је историја Скадра, књига Марина Барлезија из 1504. године, *De obsidione Scodrensi*. Уколико хрватски не рачунамо као страни језик, а збирка поседује велики број хрватских књига, међу књигама на другим језицима најзаступљенији је свакако латински, у већој мери руски, а у мањем броју примерака италијански, француски, немачки, мађарски, бугарски, румунски, старогрчки, словеначки, чешки језик.

are also translations of the works of the world literature giants: Homer, Cicero, Virgil, Horace, Ovid, Cervantes, Byron, Hugo, Goethe, Gogol.

Of the printed books in foreign languages, from the post-incunabula onwards, there are over 120 from the 16th century alone. The oldest is the history of Shkodra, a book by Marin Barleti from 1504, *De obsidione Scodrensi*. If we do not consider Croatian as a other languages (the collection has many Croatian books), among the books in foreign languages the most common are certainly in Latin. There are also many books in Russian, and there are a smaller number of copies in Italian, French, German, Hungarian, Bulgarian, Romanian, Ancient Greek, Slovenian, Czech.

Према Закону о старој и реткој библиотечној грађи из 2011. године, ретке књиге су публикације које имају неко од следећих обележја:

1. Рукописне књиге настале после 1867. године;
2. Примерци публикације који због посебне опреме или садржине излазе из профила укупног тиража;
3. Библиофилска издања значајних аутора и библиофилска издања која имају посебну научну, историјску, културну или уметничку вредност;
4. Ретка издања из ратних периода 1912–1913, 1914–1918, 1941–1945. године;
5. Издања с тиражом мањим од сто примерака која имају посебну научну, историјску, културну или уметничку вредност;
6. Цензурисана, проскрибована издања која су сачувана у малом броју примерака, а сама по себи имају велики културни значај;
7. Емигрантска издања објављена ван територије Републике Србије, сачувана у малом броју примерака.

Збирка тренутно броји само 231 наслов, али реално овај број је много мањи. Доношењем новог закона стекли су се услови да се збирка реорганизује, што ће у наредном периоду бити урађено, тако да ће се збирка преполовити. Од важнијих књига у збирци се налазе *Откровење* Растка Петровића, неколико наслова сигналистe Миролјуба Тодоровића, примерак репринта *Мирослављевог јеванђеља* из 1897, *Знаменити Срби XIX века 1901–1904*, *Одисеја* Никоса Казанцакиса, те неколико библиофилских издања.

According to the Law on Old and Rare Library Materials from 2011, rare books are publications that have one of the following characteristics:

1. Manuscripts written after 1867;
2. Copies of publications that do not fit the profile of total circulation because of special equipment or content;
3. Bibliophilic publications of significant authors and bibliophilic publications of special scientific, historical, cultural or artistic value;
4. Rare publications from the 1912–1913, 1914–1918 and 1941–1945 war periods;
5. Publications printed in less than 100 copies which have special scientific, historical, cultural or artistic value;
6. Censored, proscribed publications that are preserved in a small number of copies and have great cultural significance;
7. Emigrant publications issued outside the territory of the Republic of Serbia, preserved in a small number of copies.

Currently, the collection contains 231 titles only, and in reality this number is much lower still. With the adoption of the new law, conditions have been met for the collection to be reorganised, which will occur in future, and once this is completed, the collection will be halved. Some of the more important books in the collection are: *Revelation* by Rastko Petrović, several titles by the Signalist Miroljub Todorović, a copy of the reprint of *Miroslav's Gospel* from 1897, *Eminent Serbs from the 19th Century 1901–1904*, *The Odyssey* by Nikos Kazantzakis, and several bibliophilic publications.

Део Збирке минијатурне књиге у Посебним фондовима НБС
Part of the Miniature Book Collection in the Special Collections of NLS

Традиција минијатурних издања стара је безмало као и штампана књига уопште. Прву такву књигу, *Diurnale Mogantinum*, објавио је Петер Шефер још 1468. године, са димензијама 94 x 65 мм. Најмањом штампаном књигом сматра се *Азбука у сликама* Егона Пругмајера, објављена 1971. године у Лајпцигу, димензија 3 x 2,5 мм.

Како нема званичног податка о формалном оснивању **Збирке минијатурне књиге** Народне библиотеке Србије, према првом завођењу у инвентарној књизи може се рећи да је основана 1977. године. За димензије примењен је западни критеријум од 100 x 100 x 100 мм. Готово половина од 221 наслова припада Карољу Андрушку, графичару, есклибристи и библиофилу из Сенте. На њима су представљене његове минијатурне, углавном ручно отиснуте графике, најчешће дрворези.

У збирци је највише белетристичких књига, али има библиографија, монографија (институција – школе, фудбалског клуба, Комунистичке партије

The tradition of miniature publications is almost as old as printed books in general. The first such book, *Diurnale Mogantinum*, was published by Peter Schöffer in 1468. Its dimensions are 94 x 65 mm. *Bilder ABC* by Egon Pruggmayer, published in 1971 in Leipzig, is considered to be the smallest printed book. Its dimensions are 3 x 2.5 mm.

Since the **Miniature Books Collection** of the National Library of Serbia had not been founded formally, the year 1977, when the first recording in the inventory book was made, can be taken as the year of its founding. Western criterion is applied for dimensions: 100 x 100 x 100 mm. Almost one half of the total of 221 titles belongs to Károly Andruskó, a geographer, ex-librist and bibliophile from Senta. His miniature, mostly hand-printed graphic art prints (mainly xylography) are shown in these titles.

For the most part, the collection holds *belles-lettres*, but it also has bibliographies, monographs (of institutions: schools, a football club, the Communist Party of Yugoslavia or individuals), several politi-

Југославије, или личности), неколико политичких памфлета и мноштво речника, нешто теолошке литературе, Сарајевска хагада и једна књига Имануела Канта. Од белетристичких издања, занимљиве су књиге *Горски вијенац* Петра II Петровића Његоша, песме Едгара Алана Поа, Алфреда де Мисеа, Мирољуба Тодоровића, Сречка Косовела, Франца Прешерна, хаику песника, кратке приче Мирослава Јосића Вишњића, Доситејево *Писмо Харалампију*, бајке Шарла Пероа. Према националном, односно језичком кључу, заступљене су пре свега српске, а потом и руске, француске, словеначке, мађарске, немачке и чешке књиге.

Појединачно гледано, најзанимљивијим се чине две ултра-микро-мини немачке књиге димензија 6 x 6 мм, као и *Ратни манифест краља Фрање Јосипа I* из 1914. године. *Манифест* је висине 24 мм, окован је, на предњој корици налази се рељефни портрет аустроугарског монарха с натписом *Успомена из свијетскога рата*, а у њему се на хрватском језику објашњава зашто је морао да поведе рат. *The Lord's Prayer* је књига изашла 1959. године у Минхену код Валдмана и Фицнера. У питању је *Оченаш* на седам језика. Исти издавач објавио је 1972. и *Der olympische Eid* на шест језика, истог формата. Књиге се налазе у провидним кутијицама чије дно представља лупу, јер се голим оком не могу читати, а кутијице се налазе у заштитним кутијама. Ове две минијатурне књиге су уједно и најмање у целој збирци. Књиге су највероватније изашле поводом обележавања пет векова од првих Гутенбергових књига, односно поводом Олимпијских игара у Минхену 1972. године.

cal pamphlets and many dictionaries, theological literature, *The Sarajevo Haggadah* and a book by Immanuel Kant. Some of the interesting *belle-lettres* are: *The Mountain Wreath* by Petar II Petrović Njegoš, poems by Edgar Allan Poe, Alfred de Musset, Miroљub Todorović, Srećko Kosovel, France Prešern, a haiku poet, short stories by Miroslav Josić Višnjić, Dositej Obradović's *Letter to Haralampiје*, and fairy tales by Charles Perrault. According to the national, i.e. language, key, the greatest number of books are Serbian, and then Russian, French, Slovenian, Hungarian, German and Czech.

Individually, the most interesting among them are the two ultra-micro-mini German books (6 x 6 mm), and *War Manifesto of Emperor Franz Joseph I* from 1914. The *Manifesto* is 24 mm thick and bound. On the front cover there is a relief portrait of the Austro-Hungarian monarch with an inscription *Memory from the World War*, and there is an explanation in Croatian of why he was forced to start the war. *The Lord's Prayer* is a book published in 1959 in Munich by Waldmann & Pfitzner. It is the *Our Father* prayer in seven languages. The same publisher issued *Der olympische Eid (The Olympic Oath)* in 1972, in six languages, in the same format. The books are in small transparent boxes with a magnifying glass in the bottom of each, as they cannot be read with the naked eye. The small boxes are kept in protective boxes. These two miniature books are also the smallest in the whole collection. The books were probably published either to commemorate the five centuries since the first Gutenberg books were printed or on the occasion of the Olympic Games in Munich in 1972.

ГРАФИЧКА ЗБИРКА

GRAPHIC ART COLLECTION

* Petar *

petrov 21.

Први траг о сликама у фондовима Народне библиотеке Србије налази се у пописима грађе које је 1854. године извршио њен први званично постављени библиотекар Филип Николић. Међу тада инвентарисаном грађом Библиотеке налази се и списак слика. Извештај о целокупном стању Народне библиотеке Србије, објављен 30. новембра 1882. године у *Просветном гласнику*, наводи да IX одељење поседује 1438 бакрореза, челикореза, дрвореза и фотографија разних, а да се у X одељењу налазе 452 етнографске слике. Збирке се по структури и броју јединица нису значајније мењале до Другог светског рата, када је у априлском бомбардовању 1941. године уништено око 1500 старих карата, цртежа, бакрореза, литографија и старих планова Београда.

На конференцији о унутрашњој организацији Народне библиотеке, одржаној 10. јануара 1947, основано је Одељење помоћних збирки, које сакупља и обрађује и даје на коришћење географске карте и атласе, музикалије, слике и плакате. Организација и методологија рада унапређене су 1962. године, од када **Графичка збирка** ради под овим именом и постаје једна од осам самосталних јединица Одељења посебних фондова. Збирка је тада организована у четири целине: фонд графичких листова, фонд графичких мапа, фонд плаката и фонд изложбених каталога.

Основа збирке формирана је педесетих година прошлог века поклоном некадашњег Завода за заштиту и научно проучавање културе НР Србије, који је уступио своју вредну колекцију гравира. Графичка збирка НБС је тада добила 482 графике, већином бакрорезе, као и литографије настале у XIX веку које су тематски везане за балканске земље и народе. Материјал је разноврстан по мотивима, обухвата дуг временски период (од XVI до XX века), са акцентом на XIX век. Из ове колекције, по историјско-документарној и уметничкој вредности, издваја се више аутора и дела.

Изузетно је вредна серија литографија Јакоба Алта (1789–1872), немачког сликара и литографа, и његових сарадника који су радили на изради мапе *Сликарско путовање од извора Дунава до Црног мора*, издате 1826. године у Бечу.

Када је реч о српској графици XIX века, незаобилазан је први српски фотограф и литограф Анастас Јовановић. Његова серија литографија *Споменици Србски*, издата у четири мапе, није комплетна. Графичка збирка поседује једанаест од шеснаест литографија, али и поред тога представља једну од највреднијих целина у збирци.

Анастас Јовановић: *Доситеј Обрадовић*, 1852.
Anastas Jovanović, *Dositej Obradović*, 1852

Плакат 3. Априлских сусрета, *Проширени медији*, СКЦ, Београд, 1974.
Poster of the Third April Meetings, *Enlarged Media*, SCC, Belgrade, 1974

Љуба Ивановић, *Стари Париз*, 1943.
Ljuba Ivanović, *Old Paris*, 1943

Михаило С. Петров, *Ритам*, 1921.
Mihailo S. Petrov, *Rhythm*, 1921

The first mention of pictures in the National Library of Serbia holdings can be found in the lists of materials made in 1854 by the Library's first officially appointed librarian, Filip Nikolić. Among the then inventoried materials in the Library, there is also a list of pictures. A report on the overall state of the National Library of Serbia, published on 30 November 1882 in *Education Gazette*, indicated that Department IX had 1,438 various copper and steel engravings, xylographs and photographs, and Department X had 452 ethnographic pictures. The collections did not change much in their structure and number of units until World War II, when during the 1941 April bombing 1,500 old maps, drawings, engravings, lithographs and old plans of the city of Belgrade were destroyed.

At a conference on the internal organisation of the National Library, held on 10 January 1947, the Auxiliary Collections Department was founded, which gathers, processes and lends geographic maps and atlases, music manuscripts, photographs and posters. The organisation and methodology of its work was improved in 1962, when the **Graphic Art Collection** started working under this name and became one of the eight independent units of the Special Collections Department. The collection was then divided into four units: graphic art prints collection, graphic maps collection, posters collection and exhibition catalogues collection.

The basis for the collection was formed in the 1950s, when the Institute for the Protection and Research of the Culture of the People's Republic of Serbia donated its valuable collection of engravings to the Library. The Graphic Art Collection of the NLS received 482 graphic art prints, mostly copper engravings, but also lithographs created in the 19th century and thematically related to the Balkan countries and peoples. The material is diverse in terms of motives and it covers an extensive period (from the 16th to 20th century), with special emphasis on the 19th century. Because of their historical, documentary and artistic value, several authors and works distinguish themselves in this collection.

There is an extremely valuable series of lithographs by Jakob Alt (1789–1872), a German painter and lithographer, and his contemporaries, who worked on designing a map called *A Painter's Journey from the Source of the Danube to the Black Sea*, published in Vienna in 1826.

In terms of Serbian graphic art of the 19th century, the first Serbian photographer and lithographer Anastas Jovanović should be highlighted. His series of lithographs *Serbian Monuments*, printed in four maps, is not complete. Even though the Graphic Art Collection has eleven out of sixteen of these lithographs, it is still one of the most valuable items in the collection.

SYRMEN UND TURKEY.

Aussicht von Semlin gegen Belgrad.

Јакоб Алт, Земун, 1826.

Jakob Alt, Zemun, 1826

Посебно место у збирци заузима Љубомир Ивановић (1882–1945), сликар изузетног талента, наставник цртања у Уметничкој школи, професор графика на Академији ликовних уметности и дописни члан Српске краљевске академије од 1922. године. У Графичкој збирци је заступљен са око 150 цртежа и графичких листова.

Један од најзначајнијих поклона овој збирци уручен је у септембру 2009. године. Тада је збирка постала богатија за вредну мапу са пет графика академика и једне од наших најзначајнијих сликарки XX века – Љубице Цуце Сокић. Графичку мапу је донирао њен наследник, господин Миомир Гаталовић.

Михаило С. Петров (1901–1983), један од пионира српске модерне графика, поклонио је 1973. године, приликом отварања нове зграде НБС, графичку мапу *Седм линореза*, штампану 1971. године. Линорези из ове колекције први пут су објављени 1921. и 1922. године у авангардним часописима *Зенит*, *Дада-танк* и *Ћт*.

A special place in the collection is reserved for Ljubomir Ivanović (1882–1945), an exceptionally talented painter, an art teacher at the Art School, professor of graphic art at the Academy of Fine Arts and a corresponding member of the Serbian Royal Academy since 1922. There are 150 drawings and graphic art prints in the Graphic Art Collection.

One of the most important items in this collection was donated in September 2009, when the collection was enriched by the addition of a map with five graphic art prints by one of our most significant painters of the 20th century and academician Ljubica Cuca Sokić. The graphic map was donated by her heir, Mr Miomir Gatalović.

Mihailo S. Petrov (1901–1983), one of the pioneers of Serbian modern graphic art, donated in 1973, on the occasion of the opening of the NLS's new building, a graphic map, printed in 1971, called *Seven Linocuts*. The linocuts from this collection were first published in 1921 and 1922 in the avant-garde magazines *Zenith*, *Dada Tank* and *Ŭt*.

Народна библиотека Србије поседује и четири мапе Светогорске графике са укупно 191 бакрорезом. То су мапе бакрореза манастира Хиландара из 1988. године, комплет графика манастира Симонопетре из 1993. и комплете бакрореза манастира Ватопеда и манастира Кутлумуша из 1997. године.

*

Фонд плаката садржи око 20.000 плаката, постера и зидних табела, подељених у две целине: текстуални и илустровани плакат. Од значајних уметника који су кроз плакат градили свој графички и уметнички израз, збирка поседује радове Драгослава Стојановића (1890–1945), Алфреда Лехнера (1919–1986), Александра Класа (1928–2002), Стјепана Филекија (1928–2012), Миодрага Бате Кнежевића (1947–).

Фонд изложбених каталога и музејских водича садржи око 20.000 наслова. Ове публикације су богат извор информација за истраживање културних догађаја, одржаних изложби, уметничких тенденција, рада уметника, музеја, галерија и других културних институција.

The National Library of Serbia also has four maps of the Holy Mountain graphic art prints with 191 copper engravings. These are the copper engraving maps of the Monastery of Hilandar from 1988, a set of graphic art prints from the Monastery of Simonopetra from 1993 and copper engraving sets from the Monastery of Vatopedi and the Monastery of Koutlounousiou from 1997.

*

There are about 20,000 posters and wall charts in the **Posters Collection** and they can be divided into two units: textual and illustrated posters. Some of the more significant artists who created their graphic and artistic expressions through posters have their works in this collection, such as Dragoslav Stojanović (1890–1945), Alfred Lehner (1919–1986), Aleksandar Klas (1928–2002), Stjepan Fileki (1928–2012), Miodrag Bata Knežević (1947–).

The Exhibition Catalogues and Museum Guides Collection has about 20,000 titles. These publications are a rich source of information for the research of cultural events, exhibitions, artistic tendencies, the works of artists, museums, galleries and other cultural institutions.

CARTOGRAPHIC COLLECTION

Картографски фонд Народне библиотеке Србије predstavlja zbirku neprocenive vrednosti koja сведочи о културном идентитету и историјском континуитету подручја јужнословенских земаља, Јужне и Југоисточне Европе.

У Картографском фонду се већ деценијама, са високом свешћу о значају стварања целовитог националног фонда, прикупља, обрађује, чува, даје на коришћење и представља јавности сва картографска грађа српских картографа, као и она која се односи на српске територије кроз историју, без обзира на порекло аутора, састављача или државу издања.

Отако је 1941. године, поделивши судбину читаве Библиотеке, Картографски фонд изгорео у бомбардовању Београда, реконституција фонда била је посао од највеће важности који је до данас у великој мери успешно обављен. Највреднији примерци у културном и материјалном погледу, набављени су путем поклона или куповином и разменом. Процентуално највећи

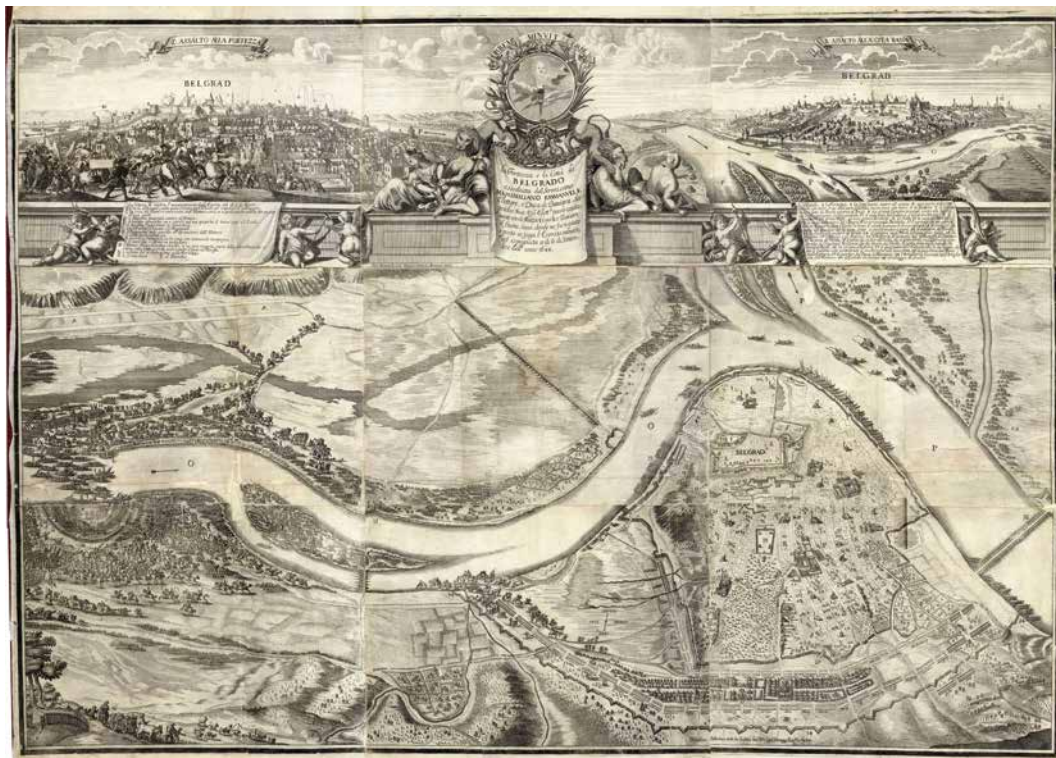
The Cartographic Collection of the National Library of Serbia is an invaluable collection that shows the cultural identity and historical continuity of Southern Slavic countries and Southern and South-Eastern Europe.

All the cartographic materials by Serbian cartographers, and those related to Serbian territories throughout history, regardless of the origin of the author, compiler or country of publishing, have been collected, processed, stored, lent and presented to the public in the Cartographic Collection for decades, with a keen awareness of the importance of creating comprehensive national holdings.

Ever since the Cartographic Collection shared the same fate with the entire National Library in the 1941 bombing of Belgrade, when it was burnt to the ground, its reconstruction was considered crucial and for the most part has now been completed. The most culturally and materially valuable copies have been acquired as donations or through

NEW Grichenlandt mit anstossenden Ländern, 1580.

Massimiliano Emmanvelle, *La Fortezza e la Città di Belgrado*, 1688

део materijala dospelo je u fond kao obavezni primerak.

Kartografski fond Narodne biblioteke Srbije poseduje preko 40.000 listova karata svih vrsta: preglednih, tematskih, topografskih karata razlicitih razmera, planova naseljenih mesta, zatim pomorskih i astronomskih karata, kao i preko 1200 naslova atlasa (opstih, istorijskih, tematski razlicitih itd).

Posebnu vrednost i kulturnoistorijski znacaj imaju stare i retke karte, stari atlasi i rukopisne karte, koji verno odrazavaju razdoblje u koje su nastali i osim geografskih daju podatke o civilizacijskim dostignutima, politickim aspiracijama, kao i poimanju sveta toga doba. Stare karte i atlasi Kartografskog fonda NBS, koji poticu iz 16. 17. i 18. veka, izrabeni su tehnikama bakrореza i дрвореза, те представљају дела од изузетне уметничке вредности. У Фонду се налазе вредни примерци свих најзначајнијих картографских школа и најпознатијих картографа Европе.

Најстарија карта коју poseduje НБС, на којој је приказана Србија, заправо је дрворез *New Grichenlandt mit anstossenden Ländern*, из 1580.

purchase and exchange. Most of the materials arrived at the collection as legal deposit copies.

The Cartographic Collection of the NLS includes about 40,000 sheets of all kinds of maps: overview, thematic, topographic maps in various scales; settlement plans; nautical and astronomical charts; and over 1,200 atlas titles (general, historical, thematically different, etc.).

Old and rare maps, old atlases and manuscript maps have special value, cultural and historical relevance, and they faithfully reflect the periods in which they were created and, apart from geographic information, they provide information regarding the achievements of various civilisations, political aspirations and an understanding of the world of that time. Old maps and atlases of the Cartographic Collection, originating from the 16th, 17th and 18th centuries, were made using copper engraving and xylography techniques, and are works that have remarkable artistic value. The Cartographic Collection includes valuable copies of the most important cartographic schools and the most famous cartographers of Europe.

The oldest map owned by the NLS, depicting Serbia, is actually a xylograph entitled *New Grichen-*

Atlas minor Gerardi Mercatoris, 1631

године.

Један од старијих је и лист који носи наслов *Griechisch Wyssenburg*, дрворез немачког картографа Себастијана Минстера који приказује изглед Београда половином 16. века.

Истакнуто место има и план Београда, графикара и војног инжењера Јохана Баптиста Гумпа: *La Fortezza e la Città di Belgrado* из 1688. године.

Међу картама новијег датума у збирци посебно је важна *Прва српска карта* у размери 1:75000 коју је, на основу премера Краљевине Србије, израдио Главни генералштаб у периоду од 1880. до 1892. године; ту је и велики број секцијских карата публикованих за време Првог светског рата, посебно оних које су издате на Крфу.

У збирци атласа најзначајнији су: *Atlas Minor* из 1638. године, Герарда Меркатора, први српски атлас штампан у Венецији 1804. године, дело српског ерудите Павла Соларића – *Прџић землеписникъ*, као и рукописни атлас *Festungen Dalmatiens und Albaniens nebst vorliegenden Inseln, und Beschreibung* пуковника и картографа Максимилијана де Троа.

landt mit anstossenden Ländern, from 1580.

One of the older xylographs is *Griechisch Weißenburg*, by German cartographer Sebastian Münster, which depicts Belgrade in the mid-16th century.

A special place is also reserved for a plan of Belgrade, made by graphic artist and military engineer Joan Baptista Gumpp, entitled *La Fortezza e la Città di Belgrado* from 1688.

Among recent maps in the collection, *The First Serbian Map* is particularly significant, scaled at 1:75000, which was designed by the Serbian General Staff officers in the period from 1880 to 1892 on the basis of their survey of the Kingdom of Serbia. There are also numerous sectional charts which were published during World War I, especially those published in Corfu.

The most important atlases in the atlas collection are: *Atlas Minor* from 1638, by Gerard Mercator; the first Serbian atlas printed in Venice in 1804; a work done by Serbian erudite Pavle Solarić titled *Прџић землеписникъ*; and a manuscript atlas titled *Festungen Dalmatiens und Albaniens nebst vorliegenden Inseln, und Beschreibung* by colonel and cartographer Maximilian de Taux.

Грађа овог фонда омогућава корисницима најразличитија истраживања, од картографских извора за историјску географију, историју картографије, развој крајева и градова, саобраћаја и др, преко извора за програмирања и планирања просторног развоја, до издавачких оквира-монографија, студија, расправа, репринта старих издања, као и дифузије у електронским и штампаним медијима.

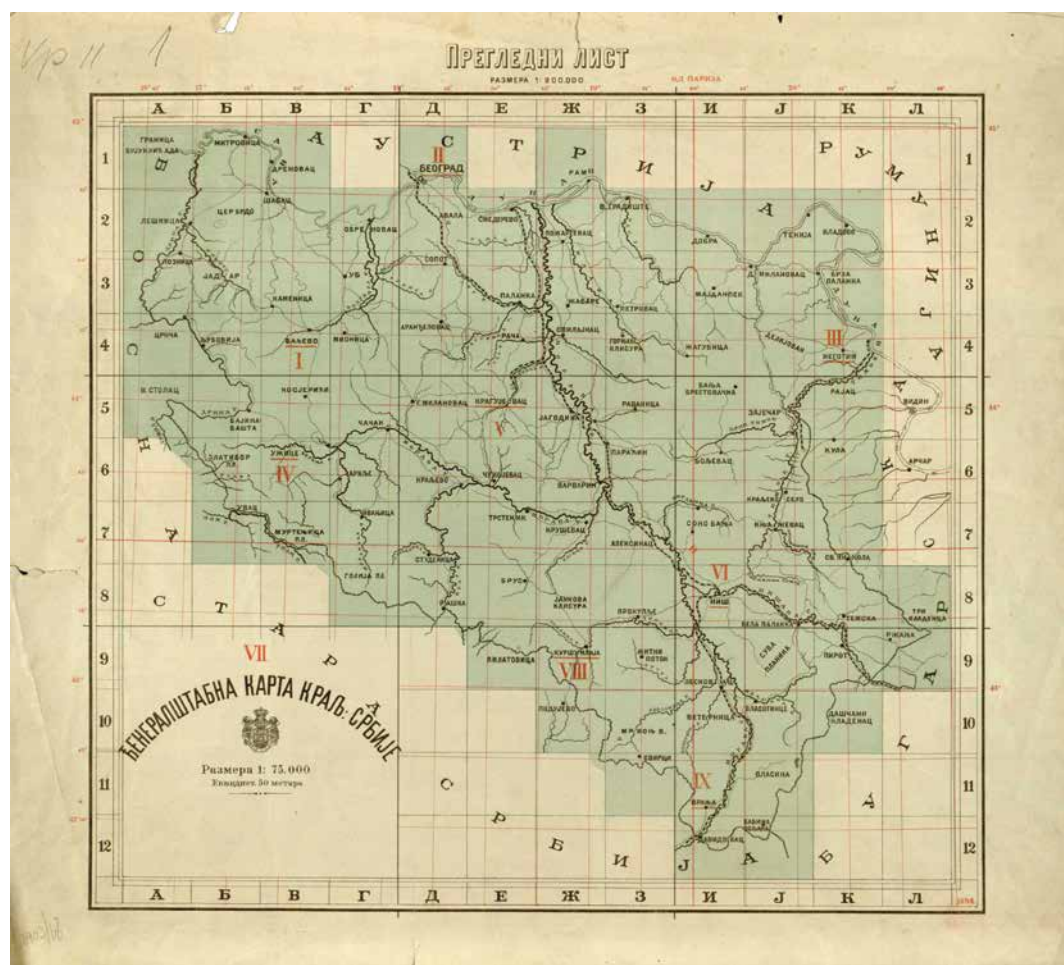
Целокупни Картографски фонд је описан библиографски у складу са стандардом ISBD(CM) (Међународним стандардним библиографском описом картографских публикација) и доступан је за претрагу у оквиру електронског каталога Народне библиотеке Србије.

У последњих неколико година, у Народној библиотеци Србије се интензивно ради на диги-

The materials in the collection allow the visitors to do research in many ways, from cartographic sources for historical geography, history of cartography, development of areas and cities, traffic, etc., through sources for programming and spatial development planning, to publishing monographs, studies, papers, reprints of old issues, as well as the diffusion of electronic and printed media.

The whole of the Cartographic Collection is described bibliographically in accordance with the ISBD(CM) standard (International Standard Bibliographic Description for Cartographic Materials) and can be searched through the electronic catalogue of the National Library of Serbia.

Over the last several years, the National Library of Serbia has intensively worked on the digitisation of the Cartographic Collection, which offers online

Генералштабна карта Краљевине Србије, 1894.
General Staff map of the Kingdom of Serbia, 1894

тализацији Картографског фонда, што великом броју виртуелних корисника омогућава онлајн приступ вредној грађи, а уједно је важан део презентације и заштите овог културног наслеђа. Однедавно, део Картографског фонда представљен је преко портала TEL (The European Library), који сакупља и презентује дигитално културно наслеђе Европе.

Грађа Картографског фонда може се претражити и резервисати електронски, а прегледати у читаоници Одељења посебних фондова, где се могу добити и све потребне информације у вези с овом колекцијом.

access to valuable materials to many virtual users, and it is also an important part of the presentation and protection of this cultural heritage. Recently, a part of the Cartographic Collection was presented through the TEL (The European Library) portal, which collects and digitally presents the cultural heritage of Europe.

Material found in the Cartographic Collection can be searched through and reserved electronically, and they can be viewed in the reading room of the Special Collections Department, where all the necessary information regarding this collection can be acquired.

ФОНД ФОТОДОКУМЕНАТА

PHOTODOCUMENTS
COLLECTION

Фонд фотодокумената у Народној библиотеци Србије чине три збирке:

Збирка фотографија броји око 16.000 примерака, сабраних због своје уметничке, али и документарне вредности. Нуклеус збирке представљају фотографије из рада Народне библиотеке Србије. У ову збирку уврштене су фотографије и сви они облици који претходе фотографији какву данас знамо (талботипија, дагеротипија, феротипија и сл., позитив, негатив, преснимак, контакт-копија, полароид снимак...).

Највреднији део ове збирке је колекција српске фотографије 19. века, у којој је сакупљена већина фотографија тога периода – Анастаса Јовановића, Николе Штокмана, Флоријана Гантенбајна, Анастаса Стојановића, Панте Христића, Лазара Лецтера, Леополда Кенига, Милана Јовановића, Ф. Регецког и многих других, који су имали атеље у Београду или широм Србије. Из овог периода ширења фотографије заступљени су и снимци из атељеа са подручја Аустроугарске и других европских држава – Ј. Леви и Адел Перлмутер из Беча, Фредерик Буасон, Андре Тапоније из Париза, Левицки и Трунов из Москве, дубровачки фотографи

Анастас Јовановић (Београд), *Димитрије Ђ. Главинић*, 1859, талботипија
Anastas Jovanović (Belgrade), *Dimitrije Đ. Glavinić*, 1859, talbotype

The Photodocuments Collection of the National Library of Serbia consists of three collections:

The Photographs Collection has about 16,000 items, collected because of both their artistic and documentary values. The nucleus of the collection is comprised of photographs from the work of the National Library of Serbia. This collection includes photographs and all other forms that preceded the photography of today (tablotypes, daguerreotypes, tintypes, etc., positives, negatives, copies, contact prints, Polaroid snapshots, etc.).

The most important part of this collection is the one of 19th-century Serbian photographs, which includes the majority of photographs from that period made by Anastas Jovanović, Nikola Štokman, Florian Gantenbein, Anastas Stojanović, Panta Hristić, Lazar Lecter, Leopold König, Milan Jovanović, F. Regecki and many others who had studios in Belgrade and throughout Serbia. From this period of photography expansion, there are studio photographs from the territory of Austria-Hungary and other European countries made by J. Levi and Adele Perlmutter from Vienna, Frederick Boisson and André Taponier from Paris, Levicki and Trunov from Moscow, photographers from Dubrovnik

Алфред Баубин (Солун), *Краљевски консулат на Косову у граду Приштини*, 1903.
Alfred Baubin (Salonique), *King's Consulate in Kosovo in the City of Priština*, 1903

Драгиша М. Стојадиновић, *Ка отаџбини*, 1916.
 Dragiša M. Stojadinović, *To Fatherland*, 1916

Читаоница Народне библиотеке на Косанчићевом венцу, 1929.
 The Reading Room of the National Library at Kosančićev venac, 1929

Поглед на Београд са зграде Француског посланства, тридесетих година XX века.

View to Belgrade from the building of the French Embassy, the thirties of XX century

Силвино Маскарић, Антун Јеласка и Томасо Бурато. Највећи број фотографија 19. века су портрети, снимани у атељеима.

Од ексклузивних почетака, средином 19. века, употреба фотографије се током 20. века проширила до најразличитијих области – постоји као аматерска, професионална, уметничка, документарна, новинска или научна. Управо овакав спектар и по садржају и по форми најразличитијих примерака фотографија чини и најбројнији део збирке фотографија.

Збирка албума је по обиму најмања, али изузетно значајна; садржи преко 200 албума. У другој половини 19. века појављују се албуми за чување фотографија, у почетку као ексклузивни предмети примењене уметности, укоричени у дрвене корице, пресвучене кожом, плишем, са седефним интарзијама и металним копчама. Постоје чак албуми као музичке кутије, у којима су породичне фотографије похрањиване заједно са колекционарским примерцима портрета истакнутих личности или репродукцијама дела ликовне уметности. Такви су албуми породице Ракић, породице Јанковић, албум Јанка Шафарика и др. На прелазу из 19. у 20. век, албуми постају једноставнији, када и израда фотографија постаје јефтинија. Фотографи су и сами коричили своје фотографије и продавали их колекционарима. Такав је албум *Смедерево* дворског фотографа Милана Јовановића или албуми браће Абдулах, најпознатијих фотографа Отоманског царства с краја 19. века, са снимцима Истанбула, царске војске и морнарице, поклоњених краљу Александру Обреновићу. Поред осталог, у овој збирци налазе се и албуми аматерских снимака или тематски сакупљаних фотографија из прве половине 20. века, албуми професионалних ратних фотогра-

Бранибор Дебељковић, *Плажа на Сави*, око 1955.

Branibor Debeljković, Beach along the Sava, around 1955

Silvino Maskarić, Antun Jelaska and Tomaso Burato. Most of the 19th-century photographs are portraits taken in studios.

From its exclusive beginnings in the mid-19th century, the use of photography expanded in the 20th century to the most diverse fields: it exists as amateur, professional, artistic, documentary, press and scientific photography. This is the kind of spectrum of exceptionally diverse photographs, both content-wise and formally, that make for the largest part of the Photographs Collection.

The Photographic Albums Collection is the smallest collection containing just over 200 albums, but it is nonetheless very important. In the second half of the 19th century photographic albums made their debut, in the beginning as exclusive objects of applied art, bound into wooden frames and covered with leather and velvet, with pearl intarsions and metal buckles. There are even photographic albums which were also music boxes, in which family photographs were kept together with collector's editions of portraits of prominent people or reproductions of fine works of art. Such are the albums of the Rakić and Jan-ković families, album of Janko Šafarik and others. At the transition from the 19th to the 20th century, albums became simpler as the development of photographs became cheaper. Photographers themselves bound their photographs and sold them to collectors. Such is the album *Smederevo* by the court photographer Milan Jovanović and the albums by the Abdullah Brothers, the best known photographers of the Ottoman Empire from the end of the 19th century, with photographs of Istanbul, the imperial army and navy, given to king Aleksandar Obrenović. Among others, this collection has albums of amateur photographs, thematically collected photographs from the first

Албум официра Витомира Поповића [између 1870 и 1890]
Album of officer Vitomir Popović, [between 1879 and 1890]

фа из Првог светског рата (Риста Марјановић и други).

Најбројнија збирка Фонда фотодокумената је **Збирка разгледница**, која садржи неколико десетина хиљада примерака, у распону од краја 19. до почетка 21. века. Прве фотографске разгледнице штампају се у Србији у последњој деценији 19. века. Тематски су врло разнолике – то су панораме градова, портрети истакнутих личности, репродукције уметничких дела. Велика је колекција старих разгледница Београда, али и других градова које представљају вредан извор за проучавања архитектуре, урбанизма, историје. Почетком 20. века препознат је и пропагандни потенцијал разгледница, с обзиром на њихову све масовнију производњу. Најобимнији део збирке је онај настао у другој половини 20. века, са све јефтинијом штампом и све масовнијим туризмом. Нагли пад продукције разгледница јавља се на прелазу из 20. у 21. век, са појавом нових медија. Од тада се оне све ређе штампају и још мање шаљу.

half of the 20th century and albums by professional war photographers from World War I (Rista Marjanović and others).

The largest collection of the **Photodocuments Collection** is the Postcard Collection, which contains tens of thousands of copies from the end of the 19th and beginning of the 21st century. The first photographic postcards were printed in Serbia in the last decade of the 19th century. They are thematically very diverse: city panoramas, portraits of prominent figures, reproductions of art work. The collection of postcards of Belgrade and other cities is large and it is a valuable source for the study of their architecture, urban planning and history. At the beginning of the 20th century, the propaganda potential of postcards was discovered when the ever growing mass production of photographs developed. The largest part of this collection is the one created in the second half of the 20th century, with increasingly less expensive printing and the increase in tourism. A sharp decline in postcard production occurred in the transition from the 20th

Албум портрета личности из европске историје, [између 1860 и 1880], (албум је припадао породици Милана Грола)

Album of portraits of European history figures, [between 1860 and 1880], (the album belonged to the family of Milan Grol)

Збирке Фонда фотодокумената су релативно богате, веома разноврсне како по времену настанка тако и по тематици. Та разноликост потиче делом од чињенице да је као библиотечка грађа овај материјал препознат релативно касно, а делом од чињенице да се збирка увећавала путем селективне набавке, пре свега куповином од понуђача и поклоном. О набавци путем обавезног примерка може се говорити само кад је реч о збирци разгледница. Фотографије, разгледнице и албуми се обрађују према правилима инвентарисања и каталогизације, као и свака друга врста библиотечке грађе, а по стандарду ISBD(NBM) у COMARC формату. Каталогски описи Фонда фотографија претраживи су у електронском каталогу Народне библиотеке Србије, а тиме и у узајамној бази COBIB.SR. Паралелно са каталожком обрадом, јединице из овога фонда се дигитализују.

to the 21st century, with the emergence of new media. Since then, they are being printed less and even more rarely sent.

The collections of the Photodocuments Collection are relatively rich in content, and very diverse both chronologically and thematically. This diversity comes partly from the fact that this material, as library material, was recognised relatively late, and partly from the fact that the collection enlarged through selective acquisition, primarily by being purchased from suppliers and given as donations. The acquisition of materials as legal deposit copies can only be applied to the Postcard Collection. Photographs, postcards and albums are processed according to the rules of inventorying and cataloguing, as any other type of library material is, according to the ISBD(NBM) Standard in the COMARC format. Catalogue descriptions of the Photodocuments Collection's photographs are searchable in the electronic catalogue of the National Library of Serbia and in the shared COBIB.SR database. In parallel with cataloguing, units from this collection are digitised as well.

Ћидо
0A
ВОРИНА ЈЕНКА.

Романа Гроч
У Беогу 9^{ма} Маја 1863

FREE VITAL QUALITIES —

ЗБИРКА
МУЗИКАЛИЈА, АУДИО И
АУДИО-ВИЗУЕЛНЕ ГРАЂЕ

PRINTED MUSIC AND MUSIC
MANUSCRIPTS, AUDIO AND
AUDIOVISUAL COLLECTION

Master's Voice
PHONES — AND

Почеци српске грађанске музичке културе и писмености везани су за прву половину XIX века и деловање Јозефа Шлезингера (1794–1870), те Корнелија Станковића (1831–1865), као и за оснивање музичких капела. Током непуна два века постојања, српска уметничка музика развијала се ослањајући се на традиционалне, народне принципе, држећи истовремено корак са западним утицајима. Сходно таквом развојном путу, Збирка музикалија представља својеврсну историју музике. Садржај ове релативно младе али обимне збирке, која броји око 11.000 издања у два формата, у најширим цртама обухвата дела уметничке музике страних и домаћих композитора, као и народне, популарне и џез композиције. Хронолошки, збирка покрива период од четири века.

Током XIX и почетком XX века, српски композитори школовани у иностранству, вођени догађањима на националној и европској политичкој и друштвеној сцени, компонују музичка дела која штампају у Бечу а дистрибуирају књижарнице у Новом Саду, Панчеву, Сомбору, Београду.

Српске народне песме из позоришног комада Ђидо Даворина Јенка, издате у колекцији Народна издања (Edition Populaire) Јована Фрајта, двадесетих година XX века

Serbian Popular Songs from the Play Djido by Davorin Jenko, published in the collection Popular Editions (Edition Populaire) of Jovan Frajt, in the twenties of XX century

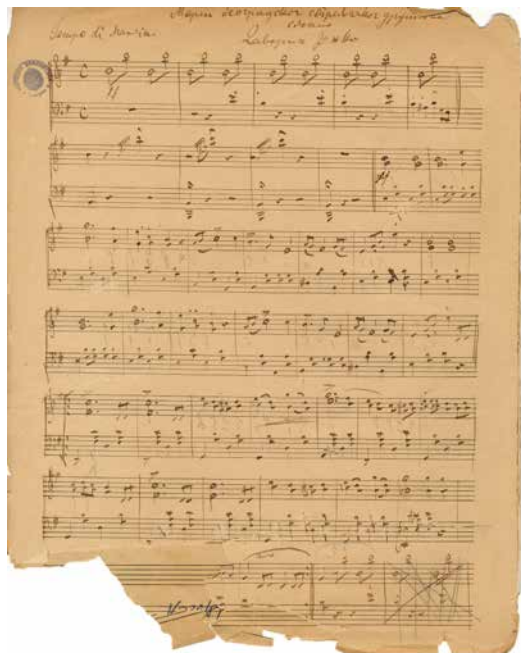
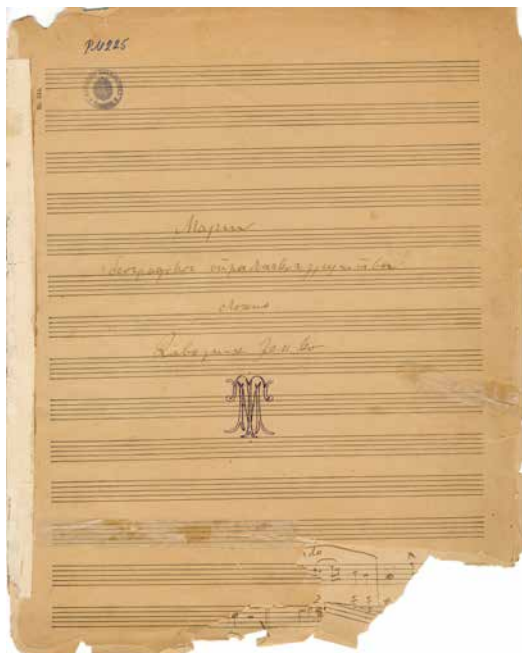

The beginnings of Serbian civic music culture and literacy are related to the first half of the 19th century and, on the one hand to the work of Joseph Schlesinger (1794–1870) and Kornelije Stanković (1831–1865), and on the other hand to a growing number of newly established music chapels. Throughout almost two centuries, Serbian classical music evolved relying on traditional, folk principles, while simultaneously keeping pace with Western influences. In consonance with these circumstances, the **Printed Music Collection** represents a unique kind of music history. The scope of this relatively young but extensive collection, which includes about 11,000 items in two physical formats, in general terms, goes from classical music works of foreign and national composers, to folk, popular and jazz compositions. Chronologically, the collection covers a period of four centuries.

During the 19th and the early 20th century, Serbian composers, educated mainly abroad and guided by circumstances on the national and European political and social scenes, composed musical works that were printed in Vienna and distributed

Креће се лаба француска Николе Балона, издато и штампано у Београду, колекција Народна издања (Edition Populaire) Јована Фрајта, двадесетих година XX века
French Boat Sailing by Nikola Balon, published and printed in Belgrade, the collection Popular Editions (Edition Populaire) of Jovan Frajt, in the twenties of XX century

Марш београдског стрељачког друштва Даворина Јенка, насловна страна рукописа са аутографом
March of the Belgrade Shooting Society by Davorin Jenko, manuscript's title page with autograph

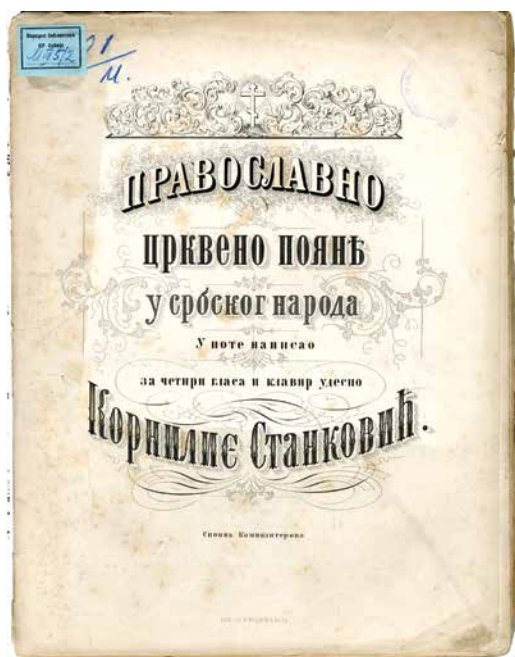
Тек у XX веку отварају се штампарије за нотна издања. Народна библиотека Србије чува највреднија издања најзначајнијих српских композитора: Корнелија Станковића, Даворина Јенка, Јосифа Маринковића, Стевана Ст. Мокрањца, Исидора Бајића, Станислава Биничког, затим Петра Коњовића, Милоја Милојевића, Стевана Христића, Божидача Јоксимовића, као и композитора млађе генерације – Миховила Логара, Љубице Марић, Станојла Рајичића, Марка Тајчевића, Светлика Настасијевића, Александра Обрадовића, Дејана Деспића, Рајка Максимовића и других. У музичкој читаоници, корисницима су доступна дела светски признатих композитора – Баха, Моцарта, Бетовена, Брамса, Чајковског, Бородина, Мусоргског, Шостаковича, Прокофјева, Стравинског и других.

Вредан део фонда штампаних музикалија обухвата нотна издања груписана у издавачке колекције, које пружају изврстан увид у музичку продукцију и културу уопште – *Народна издања* Јована Фрајта, власника прве и највеће нотне издавачке куће у Србији (чији рад обухвата две деценије међуратног периода), *Музичке новости* Сергија Страхова и *Музичка издања* Косте М. Бојковића.

in bookshops in Novi Sad, Pančevo, Sombor and Belgrade.

Printed music production and first sheet music publications printed in Serbia emerged in the 20th Century. The National Library of Serbia holds the most valuable releases of musical works composed by significant Serbian composers: from Kornelije Stanković, Davorin Jenko, Josif Marinković, Stevan St. Mokranjac, Isidor Bajić and Stanislav Binički, to Petar Konjović, Miloje Mилојевић, Stevan Hristić, Božidar Joksimović, but also younger generation composers – Mihovil Logar, Ljubica Marić, Stanojlo Rajčić, Marko Tajčević, Svetolik Nastasijević, Aleksandar Obradović, Dejan Despić, Rajko Maksimović and others. Works created by worldwide famous composers, to mention just a few of them – Bach, Mozart, Beethoven, Brahms, Tchaikovsky, Borodin, Musorgsky, Shostakovich, Prokofiev, Stravinsky – are also accessible in the Music Reading Room of the National Library of Serbia.

A significant part of the Printed Music Collection, which provides an excellent insight into music production and culture in general, comprises collections and compilations created by music

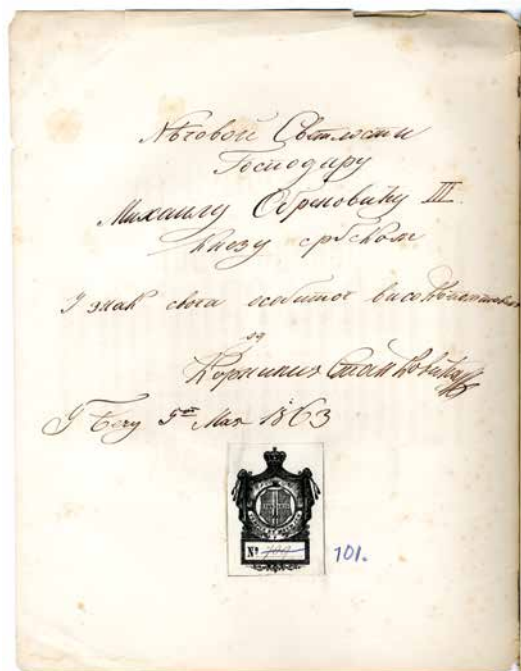
Православно црквено појање у србског народа Корнелија Станковића, штампано у Бечу, између 1862–1864.
Orthodox Church Chanting of the Serbian People by Kornelije Stanković, printed in Vienna, between 1862–1864

За разлику од Збирке штампаних музикалија, која се редовно попуњава обавезним примерком и селективном набавком, рукописне музикалије су примане као поклон или откупљиване од понуђача, са циљем ре/конституције националног фонда. Најзначајнија дела су *Карловачко појање* и *Уџбеник црквеног појања и правила* Бранка Цвејића, рукописи Даворина Јенка, Божицара Јоксимовића, Миленка Пауновића, Миливоја Црвчанина, Николе Херцигоње, као и композиције осморице савремених српских композитора (Миховила Логара, Енрика Јосифа, Александра Обрадовића, Милутина Раденковића, Дејана Деспића, Витомира Трифуновића, Душана Радића и Василија Мокрањца), посвећене отварању нове зграде Народне библиотеке Србије 6. априла 1973. године. Недавно је Народна библиотека Србије примила две колекције музичких рукописа – композитор Рајко Максимовић поклатио је вредну колекцију 60 својих рукописа (у папирној и електронској форми), а Горан Обрадовић је поклатио велики број (више од 200) музичких дела свог оца, композитора Александра Обрадовића.

У последњој трећини XIX века, заслугом Томаса

publishers: *Narodna izdanja* (Edition Populaire) by Jovan Frajt, founder of the first and largest sheet music publishing house in Serbia (active during two decades of the interwar period), *Muzičke novosti* by Sergej Strahov and *Muzička izdanja* by Kosta M. Bojković.

Unlike the Printed Music Collection, regularly accumulated by legal deposit and selective acquisition, **music manuscripts** were mainly received as donations or purchased from suppliers, with the aim to reconstitute the national fund. The most important music manuscripts are: *Karlovačko pojanje* and *Udžbenik crvenog pojanja i pravila* by Branko Cvejić, works of Davorin Jenko, Božidar Joksimović, Milenko Paunović, Milivoje Crvčanin, Nikola Hercigonja, and musical pieces of eight contemporary Serbian composers (Mihovil Logar, Enriko Josif, Aleksandar Obradović, Milutin Radenković, Dejan Despić, Vitomir Trifunović, Dušan Radić and Vasilije Mokranjac) dedicated to the opening of the National Library of Serbia's new building on 6 April 1973. In most recent times, the National Library of Serbia received two significant music manuscripts collections: the composer Rajko Maksimović donated a valuable collection of 60 music manuscripts (in paper and digital format, as

Православно црквено појање у србског народа
Корнелија Станковића, штампано у Бечу, 1863,
посвета Михаилу Обреновићу III и аутограф
Orthodox Church Chanting of the Serbian People by Kor-
nelije Stanković, printed in Vienna in 1863, dedication to
Mihailo Obrenović III and autograph

Алве Едисона и Емила Берлинера, отворила се нова технолошка могућност: постало је могуће забележити и репродуковати звук. Почетком XX века производња носача звука, тада грамофонских плоча (сниманих на 78 обртаја) и грамофона бива индустријализована. Од најстаријих звучних записа – *седамдесетосмица*, затим нешто млађих *лонг плеј* и *сингл* грамофонских плоча, преко аудио касета, до савремених компакт дискова, аудио збирка, која је недавно обележила пола века постојања, броји преко 30.000 издања страних и домаћих музичких дела најразноврснијих жанрова и епоха, сниманих за најпознатије издавачке куће, како у иностранству, тако и код нас, најпре у СФРЈ, данас у Србији.

Поред музичких, незанемарљив део фонда чине и говорни снимци: звучне књиге, драматизације књижевних дела, као и документарна говорна издања. Поред значајних издања музичких издавачких кућа, снимци радио емисије аутора и водитеља Милоша Јевтића *Гост Другог програма Радио Београда* (забележени на аудио касетама) данас су вредна сведочанства о животу и професионалном деловању српских али и страних истакнутих личности, које припадају

Литургија Јована Златоустога Корнелија
Станковића, књига прва, штампано у Бечу 1862, прва
страна нотног записа
Liturgy of John Chrysostom by Kornelije Stanković, book
one, printed in Vienna in 1862, first page of the note
sheet

well), and Goran Obradović bestowed an extensive number (more than 200) of musical works of his father, Aleksandar Obradović.

The last third of the 19th century opened the door to new technological possibilities – thanks to the inventions of Thomas Alva Edison and Emile Berliner, it became possible to record and reproduce recorded sound. At the beginning of the 20th Century, the production of sound carriers – gramophone records (recorded at 78 rpm) and gramophones became industrialised. From the earliest sound recordings – 78s, and somewhat more recent long play and single gramophone records – through audio cassettes, all the way to modern compact discs, the Audio Collection, which recently celebrated half a century of existence, comprises more than 30,000 issues of Serbian and foreign works, diverse in music genres and epochs, recorded for the most famous publishing houses – both abroad and in our country (at first in the SFRY, and today in Serbia).

Apart from music recordings, a significant part of the audio collection holds speech recordings exemplified in form of audio books, dramatised literary works and documentary recordings. Along

Омот и грамофонска плоча снимана на 78 обртаја
Cover and gramophone record recorded at 78 rpm

различитим сферама друштвеног живота: науци, уметности, образовању и политици.

Већ скоро непуну деценију, Народна библиотека Србије посвећено дигитализује најстарије звучне записе из свог фонда – грамофонске плоче на 78 обртаја. Поред пребацивања аналогног звучног снимка у дигитални формат, пројекат подразумева и озбиљну звучну рестаурацију снимака. Сачувани од заборав а и потпуног уништења, сада су корисницима доступни снимци начињени на првом снимању у Београду 1903. године – гласови и извођења Чича Илије Станојевића, Музике краљеве гарде и г-ђе Бинички. Музичко благо сачувано на овим плочама сведочи о

with significant issues released by publishing houses, the recordings of the radio show Guest of the Radio Belgrade Second Programme (recorded on audio cassettes) by author and host Miloš Jevtić, serve as a valuable illustration of personal and professional activities of Serbian and foreign prominent figures from various spheres of social life: science, art, education and politics.

For almost a decade, the National Library of Serbia has been intensely working on the digitisation of the oldest sound recordings – 78 rpm gramophone records. Besides the conversion from analogue sound recordings into digital format, the project also involves a thorough restoration of

начину извођења и музичком животу током прве половине XX века. Поменућемо само неке српске композиторе чија су дела доступна захваљујући дигитализацији старих плоча: Стеван Ст. Мокрањац, Стеван Христић, Исидор Бајић, Станислав Бинички, Миливоје Црвчанин, Петар Коњовић. Збирку чине још вреднијом и снимци на којима су забележени гласови највећих српских певача тог доба – Мијата Мијатовића, Софке Николић, Теодоре Арсеновић, Живојина Томића, првака Београдске опере.

Што се вокалних, инструменталних и вокално-инструменталних састава тиче, треба издвојити извођења Капеле Цицварића, Хора Обилић–Крсмановић, Првог београдског певачког друштва и бројних трупа, капела и других ансамбала.

Ништа мање значајне нису колекције *лонг плеј* и *сингл* плоча, као и аудио касета, које такође пружају одличан увид у страну и домаћу продукцију друге половине XX века.

Колекције видео касета (VHS) и DVD-а чине збирку аудио-визуелне грађе. Ове најмлађе колекције садрже издања играних, анимираних и документарних филмова и емисија, као и снимака музичких и друштвених догађаја.

Колекција DVD-а, основана тек 2004. године, расте невероватном брзином и броји око 8.000 издања, углавном домаћих, али и страних издавачких кућа и дистрибутера. Збирке фонодокумената и аудио-визуелне грађе попуњавају се и граде обавезним примерком и селективном набавком – поклоном, куповином и разменом. Звучни снимци и видео касете доступни су корисницима у музичкој, док се DVD издања могу користити у новој мултимедијалној читалоници.

sound recordings. Saved from oblivion and total destruction, sound recordings made at the first recording session in Belgrade in 1903, including voices and performances of Čiča Ilija Stanojević, The King's Guard Music, and Ms Binički – are now available to the public. The music heritage preserved on these records illustrates the performance and music life of the first half of the 20th century. Works of prominent Serbian composers are now available as a result of oldest records digitisation: Stevan St. Mokranjac, Stevan Hristić, Isidor Bajić, Stanislav Binički, Milivoje Crvčanin, Petar Konjović. Voices of the greatest Serbian singers of that age – Mijat Mijatović, Sofka Nikolić, Teodora Arsenović, Živojin Tomić, add to the significance of this collection.

Regarding the vocal, instrumental and vocal-instrumental ensembles, one should point out performances by the Music Chapel Cicvarić, the Obilić–Krsmanović Choir, The First Belgrade Singing Society and numerous troupes, chapels and other ensembles. Collections of long play, single records and audio cassettes are of no less importance and also provide excellent insight into foreign and local production in the second half of the 20th Century.

The Audiovisual Collection holds two types of physical formats (carriers): videocassettes (VHS) and DVDs. These most recent collections include feature, animated and documentary films and programs, along with recordings of music, and social events.

The DVD collection was formed in 2004 and has been growing exponentially, so that today it holds 8,000 publications issued mainly by local, but also foreign publishing houses and distributors. Like the Audio Collection, the Audiovisual Collection is being accumulated by legal deposit and selective acquisition – as donations, by purchasing or through exchange. The sound recordings and videocassettes are available to users in the Music Reading Room, while DVDs can be used in the new Multimedia Reading Room.

...dokle grabele se
a sescija i bolova
odjavila i uvođen
viza izena Mihela,
sine zabici vov mla.
urkavao ga van se
mi ovo bup' budo
i be budo ga za
vudome gscifupa.
guda se buse mla
ipen va case se
mi ovo mla a
i, mublon
buty, ovo v
ako si.
udo Zei v
ban mla
ga van
v wauz
vzo mla
Lpau

plućne Čoveka. Umetnik je ovaploćenje i strasna težnja
za objavljem: Čoveka. Umetnik je Objavljenje —
Bogobjavljenje — Strašni Sud: Čoveka. On je beskrajni
krugozor koji nigde na počinje i nigde ne svršava na
smrtno divljem zemljokretu kroz prostore. Centar je ZE-
NIT — jedino čoveče spasenje — jedino otkupljenje.
Umetnik kao inkarnacija višega pati u sagorevanju
svojih vlastitih i svečovečjih bolova. On je krik poni-
žene duše za spasenjem. Krik metakozmički — krik du-
bokih ponora naših unutrašnjih sfera.
Duboko smo utonuli u bezdan duše i mi hoćemo da iza-
demo iz nas s Novim Čovekom, s novim svetlom u
mrak starih crnih dana, naše tužne nemladosti. Mi ćemo
izneti novu žaru da svetli u mraku Jugoslavije.
Mi hoćemo da iznesemo naše unutrašnje
lice.

Mi ulazimo danas u Novi Decenij i moramo preko gra-
nica Jugoslavije. Prošlog decenija bili smo van granica

protest: Nikada više r
Tišinu živaca raznele su gra-
drinu duše zamračila je str-
leševa. Spokoj srca koje se
zama razoren je smrću nepi-
od glada tuđe i žalosti za sv-
što ste videli oči ubijanih lj-
vas život, vi što ste videli o-
vale od čemera — vi nikada
ubijate Čoveka. Vi jedini zna-
nici prokletega stoleća.
Čovek — bio je razapet i por-
bio Hrist.

Čovek — bio je zaboravljen
zatvorenim vratima.

Čovek — bio je stvoren da
kao stoka na klaonici.

ФОНД ЛЕГАТА И БИБЛИОТЕКА ЦЕЛИНА

BEQUESTS AND MEMORIAL LIBRARIES COLLECTION

Porträt des Inhabers.

№ 50,187

MELDUNGSBUCH

des

Studierenden *Milosh Trjansky*

gebürtig aus *Csongrád, Ungarn*

Inskribiert

Збирка легата и библиотека целина у Народној библиотеци Србије садржи осамнаест колекција познатих научника, уметника, писаца, културних и јавних радника. Ове колекције представљају своје власнике кроз јасно профилисане садржаје личних библиотека које изражавају интересовања и области у којима су они деловали.

Свака колекција садржи, очекивано, личну библиотеку, али се у већини налази и други, некњижни материјал – рукописна заоставштина, преписка, дневничке белешке, фотографије, периодика и лична документа. Управо ова врста грађе јесте оно што те колекције чини изузетним и јединственим, што их чини незаменљивим материјалом приликом проучавања живота и рада њихових власника.

Библиотека **Милана Ракића** (1876–1938) садржи велики број дела из домаће књижевности његовог времена, а посебну вредност представљају бројне посвете аутора. У колекцији се истиче и велики број наслова о Француској револуцији и Наполеону. Део овог легата чине и радни сто и две витрине за књиге.

Милица Продановић (1897–1992), дугогодишња управница Универзитетске библиотеке у Београду, и њена кћи Борјана (1930–1994), позоришна режисерка и професорка ФДУ, поклонице су вредну библиотеку породице Продановић. У њој се, поред књига које су сакупљале Милица и Борјана, налазе и књиге које су припадале Јаши Продановићу и његовом сину Бори. Ова колекција садржи и часописе, збирке фотографија, преписку и документа.

Легат **др Петра Колендића** (1882–1969), академика и професора историје књижевности на Београдском универзитету, представља непроцењиву вредност за проучаваоце дубровачке књижевности, јер се у легату, осим великог броја стручних дела, налази и обимна рукописна заоставштина и велики број исписа и фотокопија грађе из Дубровачког архива.

Најзначајнији део легата **Љубомира Мицића** (1895–1971), чувеног авангардног уметника и покретача зенитизма, чине његови рукописи и преписка са водећим уметницима тог доба из Европе и наше земље. У легату се налазе и сви бројеви часописа *Зенит*.

Академик и професор националне средњовековне историје на Београдском универзитету **Михаило Динић** (1899–1970) оставио је велику библиотеку, која одсликава његову професионалну оријентацију, као и значајну рукописну

The National Library of Serbia's Bequests and the Memorial Libraries Collection

contains eighteen collections of famous scientists, artists, writers, cultural and public actors. These collections represent their owners through the clearly profiled contents of personal libraries which express the interests and fields in which they operated.

As expected, each collection contains a personal library, but in most of them there are other, non-book materials, such as manuscript bequests, correspondence, diary entries, photographs, periodicals and personal documents. It is precisely this kind of material that makes these collections exceptional and unique, as well as indispensable for studying the lives and work of their owners.

The library of **Milan Rakić** (1876–1938) contains a number of national literature works of his time, and what makes them special are the numerous author's dedications present. The collection boasts a large number of titles on the French Revolution and Napoleon. A part of this bequest also includes his desk and two bookcase cabinets.

Milica Prodanović (1897–1992), long-time director of the University Library in Belgrade, and her daughter Borjana (1930–1994), theatre director and professor at the Faculty of Dramatic Arts, donated the Prodanović family's valuable library. In addition to the books collected by Milica and Borjana, books that belonged to Jaša Prodanović and his son Bora are also included. This collection contains journals, a collection of photographs, correspondence and documents.

The bequest of **Dr Petar Kolendić** (1882–1969), academician and history of literature professor at the University of Belgrade, is invaluable to scholars who study the literature of Dubrovnik, because the bequest, besides the large number of professional literature, also consists of an extensive manuscript bequest and a large number of copies and photocopies of materials from the Dubrovnik Archive.

The most important part of the bequest of **Ljubomir Micić** (1895–1971), famous avant-garde artist and founder of Zenithism, are his manuscripts and correspondence with leading artists of that time from Europe and our country. The bequest also includes all issues of the magazine *Zenith*.

Academician and professor of national medieval history at the University of Belgrade **Mihailo Dinić** (1899–1970) left an extensive library which reflects his professional orientation, as well as signifi-

Internacionalna revija **ZENIT** za umetništvo i kulturu

Zagreb
meseca Februara 1921.

Urednik: Ljubomir Micić

Uredništvo i uprava:
Hatzova ulica broj 9 I. kat

Sadržaj: Ljubomir Micić Čovek i umetnost. Ivan Goll Der Mensch vor dem Meer. Stanislaw Vlasov Euphorion. Marcel Sauvage Palais de justice. Boško Tokić Evropski pesnik Ivan Goll. Muzoon Ibramski Desojka Paul Dermée Coudrier. Dragan Babić Dan-dizam. Ljubomir Micić Ulica veselog grada. A. Lunačarski Prolet-

1

kult. Igor Steverjanja Priča Knežinje. Ugolet Liriche. Virgil Polanski U znaku kruga. Ljubomir Micić Drama. Makroskop Hudožestveni teater — Na rubu — Dragan Babić — Nove francuske revije. — Zenit. Crtež: Vilko Gecaa Ludak.

Čovek i Umetnost

Ljubomir Micić — Zagreb

ČOVEK — To je naša prva reč.

Iz samoće ukočenih zidova i prokletih ulica, iz mračnih dubina podsvesti i sablasnih noći, mi izlazimo pred vas kao apostoli, kao proroci, da propovedamo: ČOVEKA UMETNOST.

Čovek je centar makrokosmosa a umetnost i filozofija kružnica njegove najviše spoznaje — najviše svesti. Najviša manifestacija duha i duše. DUH ili polubog Anarh, hoće u haosu da bude vladar — „vselovod“, da bude bog. On žudi — iz haosa stvoriti delo. A jedini stvaralac je umetnik, koji uvek u stvorenom delu ovaploćuje Čoveka. Umetnik je ovaploćenje i strasna čežnja za objavljem: Čoveka. Umetnik je Objavljenje — Bogojavljenje — Strašni Sud: Čoveka. On je beskrajni krugozor koji nigde na počinje i nigde ne svršava na smrtno divljem zemljokretu kroz prostore. Centar je ZENIT — jedino čovečje spasenje — jedino otkupljenje.

Umetnik kao inkarnacija višega pati u sagorevanju svojih vlastitih i svečovečjih bolova. On je krik ponižene duše za spasenjem. Krik metakozmički — krik dubokih ponora naših unutrašnjih sfera.

Duboko smo utonuli u bezdan duše i mi hoćemo da izađemo iz nas s Novim Čovekom, s novim svetlom u mrak starih crnih dana, naše tužne nemladosti. Mi ćemo izneti novu žaru da svetli u mraku Jugoslavije.

Mi hoćemo da iznesemo naše unutrašnje lice.

Mi ulazimo danas u Novi Decenij i moramo preko granica Jugoslavije. Prošlog decenija bili smo van granica

vojnici rata i ubistva za „slobodu narodâ“, a od danas hoćemo da budemo vojnici svečovečje Kulture, Ljubavi i Brastva. Mi ulazimo ispaćeni i preobraženi. Ulazimo sakati i povređeni kao ljudi, ali u nama je snaga onih koji su patili, bili poniženi, bili kamenovani na prangeru Evrope. Naš ulaz u treći decenij XX. stoleća neka bude borba za čovečnost kroz umetnost.

Naša patnička generacija izumire. Ona je sva pregažena i uništena. Sablast crvene furije rata iskopala je svojim zločinačkim pandžama groblja za sve nas — za milijune ljudi. Jedan mrtvac na dva vojnika. Ne zaboravimo nikad, da je ubijeno 13 milijuna ljudi u prošlom deceniju, od bede umrlo 10 milijona a oslabljeno 150 milijuna. A mi što ostadosmo kao poslednja straža, nosimo zajednički bol pod srcem, zajedničku dušu očaja, zajednički protest: Nikada više rata! Nikada! Nikada!

Tišinu živaca raznele su granate i strah pred smrti. Vetrinu duše zamračila je strahota iznakaženih čovečjih leševa. Spokoj srca koje se guši danas u krvavim suzama razoren je smrću neprežalnih majka što pomreše od glada tuđe i žalosti za svojom nevinom decom. O vi, što ste videli oči ubijanih ljudi što u agoniji molíše od vas život, vi što ste videli crninu majka što su sviskavale od čemera — vi nikada nećete i ne smete poći da ubijate čoveka. Vi jedini znate što je bio čovek u ludnici prokletega stoleća.

Čovek — bio je razapet i poplivan kô Hrist, a on nije bio Hrist.

Čovek — bio je zaboravljen i ponižen kô prosjak pred zatvorenim vratima.

Čovek — bio je stvoren da bude Bog — a ubijan je kao stoka na klaonici.

грађу, у којој је највише исписа из Дубровачког архива који се тичу трговине у средњовековној Србији.

У легату **Бранибора Дебељковића** (1916–2003), професора фотографије на Универзитету уметности у Београду, првог фотографа примљеног у УЛУС и првог историчара фотографије код нас, осим бројних, углавном страних наслова о фотографији и технологији фотографије, налази се преко хиљаду фотографија нашег реномираног уметника.

Библиотека хеленисте, преводиоца и историчара античке књижевности **Милоша Ђурића** (1892–1967) састоји се од збирке његових капиталних дела и великог броја студија и расправа које су објављиване у бројним стручним часописима у земљи и иностранству.

У библиотеци **Десанке Максимовић** (1898–1993) налази се велики број књижевних дела југословенских, руских и бугарских аутора. Посебну вредност овој збирци дају бројне посвете аутора нашој чувеној песникињи.

cant manuscript materials, which mostly contain copies from the Dubrovnik Archive related to trade in medieval Serbia.

The bequest of **Branibor Debeljković** (1916–2003), professor of photography at the University of Arts in Belgrade, the first photographer admitted to the Association of Fine Artists of Serbia and the first photography historian of our country, apart from the numerous, mostly foreign titles on photography and photography technology, include over a thousand photographs taken by this renowned artist.

The library of Hellenist, translator and historian of ancient literature **Miloš Đurić** (1892–1967) consists of a collection of his major works and a large number of studies and papers that were published in numerous professional journals in Serbia and abroad.

The library of **Desanka Maksimović** (1898–1993) consists of a large number of literary works of Yugoslav, Russian and Bulgarian writers. The collection is particularly valuable because of the authors' dedications to the poetess.

Индекс Универзитета у Бечу Милоша Црњанског
Vienna University index of Miloš Crnjanski

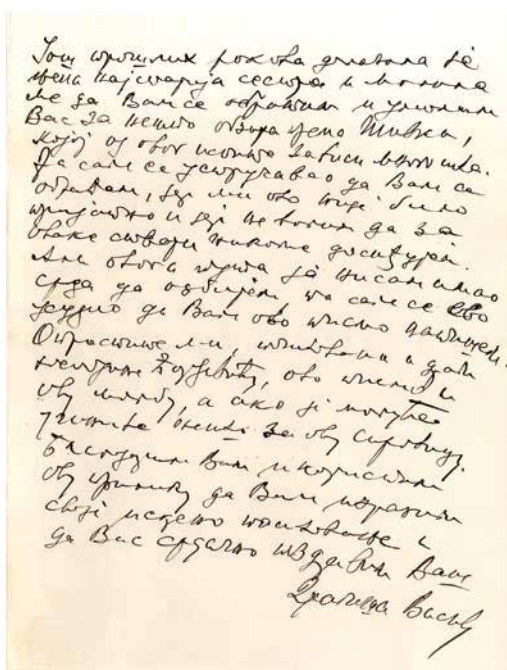

Портрет проф. Веселина Чајкановића
Portrait of Prof. Veselin Čajkanović

Библиотека новинара и публицисте **Милоша Јевтића** (1935) садржи наслове из наше савремене књижевности, чија је вредност повећана посветама аутора. Посебан део ове колекције чине транскрипти интервјуа које је Јевтић годинама водио са водећим књижевним и уметничким ствараоцима на Другом програму Радио Београда.

Легат **Милоша Црњанског** (1893–1977) састоји се из релативно скромне личне библиотеке, али је зато рукописна заоставштина изузетно обимна и од непроцењиве вредности. У легату се налазе и фотографије, лична документа, украсни предмети, цртежи, један аутопортрет, радни сто и комода, писаћа машина, па чак и неколико одевних предмета.

Академик и професор Београдског универзитета **др Веселин Чајкановић** (1881–1946), један од наших првих етнолога, завештао је своју огромну библиотеку са преко 12.000 свезака које се тичу етнологије, фолклора, митологије, класичне и савремене филологије, историје књижевности и историографије на српском, немачком и француском језику. У рукописној грађи налазе се белешке и припреме за предавања, као и један необјављени рукопис.

Писмо Драгише Васића упућено проф. Тихомиру Ђорђевићу, из легата Т. Ђорђевића
Letter of Dragiša Vasić sent to Prof. Tihomir Đorđević, from the bequest of Tihomir Đorđević

The library of journalist and publicist **Miloš Jevtić** (1935) contains modern literature works, most of which include valuable dedications by their authors. A special segment of the collection includes transcripts of interviews Jevtić did over the years for the Radio Belgrade Channel Two with prominent writers.

The bequest of **Miloš Crnjanski** (1893–1977) consists of a relatively modest personal library and a manuscript bequest which is quite comprehensive and invaluable. The bequest also includes photographs, personal documents, decorative items, drawings, a self-portrait, a desk and a chest of drawers, a typewriter, and even a few garments.

Academician and professor at the University of Belgrade **Dr Veselin Čajkanović** (1881–1946), one of our first ethnologists, donated a huge personal library with over 12,000 volumes on ethnology, folklore, mythology, classical and modern philology, history of literature and historiography in Serbian, German and French. His manuscript bequest contains notes and preparations for lectures and an unpublished manuscript.

Машкото, оро из Македоније (фотографија из легата Љубице и Данице Јанковић)
Mashkoto, oro from Macedonia (photograph from the bequest of Ljubica and Danica Janković)

Библиотека етнолога, професора Београдског универзитета и академика **Тихомира Ђорђевића** (1868–1944) садржи обимну стручну библиотеку, док је његова рукописна заоставштина са преко 6.000 писама стигла у НБС уз легат Ђорђевићевих сестричина **Љубице** (1894–1974) и **Данице** (1898–1960) **Јанковић**. Сем ујакових рукописа, које су саме средиле, у њиховом легату се налазе бројне публикације везане за етномузикологију, као и грађа за њихово капитално дело *Народне игре*, затим велики број фотографија и писама, домаће и стране периодике.

Лична библиотека сликарке и академика **Љубице Цуце Сокић** (1914–2009) садржи велики број каталога са изложби најпознатијих светских и домаћих уметника код нас и у иностранству.

Легат **Јована Пејовића** (1887–1980), судије и адвоката, садржи наслове из различитих области права, али и из економије и филозофије.

У колекцији књига народног хероја и политичара **Душана Петровића Шанета** (1914–1977) преовлађују дела из савремене књижевности и историје, углавном из историје Народноослободилачког рата и радничког покрета.

Библиотека која је припадала организацији **Документациони центар Ратови 1991–1999** садржи наслове који се баве сукобом у Југославији деведесетих. Осим публикација објављених код нас и у иностранству, у збирци се налази и већи број видео записа са архивским и документарним материјалом везаним за распад Југославије.

Тупанџија из Руговске борбене игре (фотографија из легата Љубице и Данице Јанковић)
Drummer from Rugovo Sword Dance (photograph from the bequest of Ljubica and Danica Janković)

The library of ethnologist, professor at the University of Belgrade and academician **Tihomir Đorđević** (1868–1944) includes an extensive specialised library, while his manuscript bequest with more than 6,000 letters arrived at the NLS together with the bequest of Đorđević's nieces **Ljubica Đorđević** (1894–1974) and **Danica Janković** (1898–1960). Apart from their uncle's manuscripts, which they themselves arranged, there are numerous publications in their bequest related to ethnomusicology, as well as materials for their major work *Folk Dances*, and a large number of photographs and letters, local and foreign periodicals.

The personal library of painter and academician **Ljubica Cuca Sokić** (1914–2009) contains a large number of catalogues from the exhibitions of the most famous foreign and local artists in our country and abroad.

The bequest of **Jovan Pejović** (1887–1980), judge and lawyer, contains titles from various fields of law, but also economics and philosophy.

In the collection of books of national hero and politician **Dušan Petrović Šane** (1914–1977), works from contemporary literature and history are predominant, mostly from the history of the National Liberation War and the labour movement.

The library that belonged to **Documentation Centre Wars 1991–1999** includes titles about the crisis in Yugoslavia in the nineties. Apart from the publications published here and abroad, the collection also holds a significant number of video tapes with archive and documentary material related to the disintegration of Yugoslavia.

OTHER SPECIAL COLLECTIONS

OTHER SPECIAL COLLECTIONS

1909.

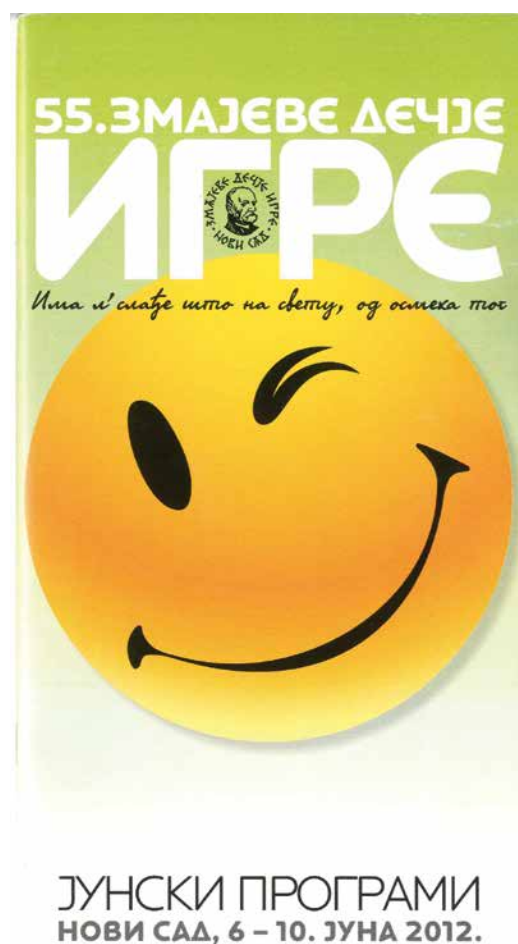
V · I · S · T · A

Збирка документационе библиотечке грађе садржи публикације које су углавном рекламног, информативног или пропагандног садржаја. Ова грађа је често малог опсега, па може бити штампана на само једном или на свега неколико листова; јавља се и у форми књиге, али и у другим формама; може бити неукоричена, без стандардног формата, различитог је дизајна, врло често без аутора. Ова збирка окупља библиотечки материјал који предста-

The Documentary Library Materials Collection includes mainly advertising, informative and promotional publications. They are often small-scale, and can be printed only on one or just few sheets; they are sometimes in the form of a book, but also in other forms; they may be unbound, without a standard format, variously designed, and very often anonymous. This collection includes library material consisting of transitory, everyday or commercial documents produced for a specific

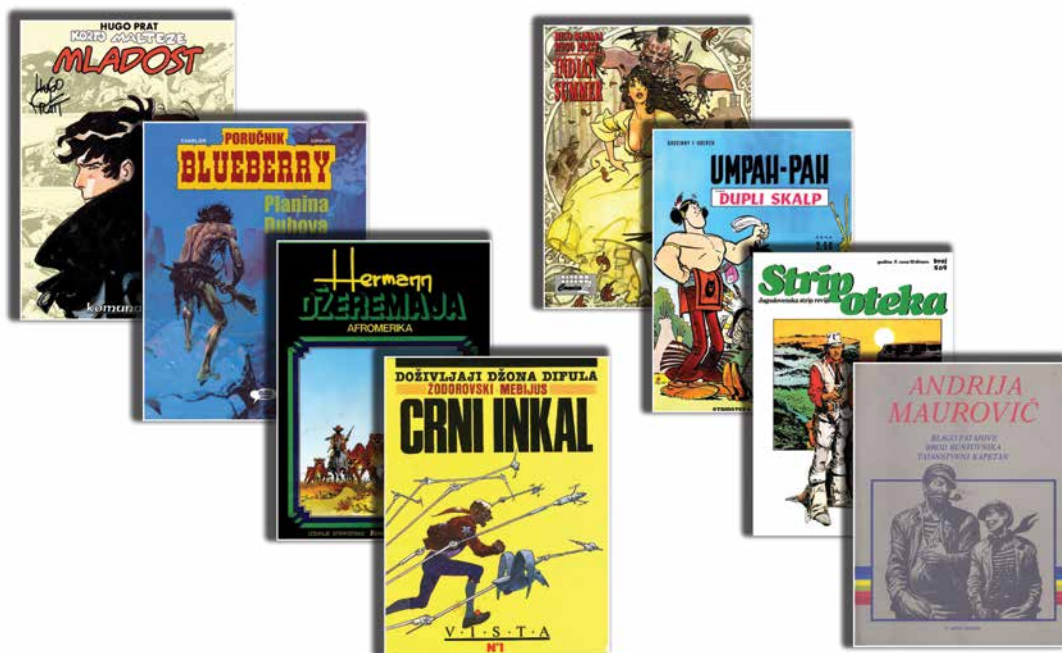

Акција Занатлијско-радничке банке за штедњу и кредит од педесет динара у сребру, Београд, 1906.
Campaign of the Craftsman-Worker's Bank for Saving and a Fifty-Dinar-in-Silver Credit, Belgrade, 1906

55. Змајеве дечије игре, Нови Сад, 2012, каталог
55th Zmaj's Children's Games, Novi Sad, 2012, Catalogue

Списак телефонских претплатника, Београд, 1909.
List of Telephone Subscribers, Belgrade, 1909

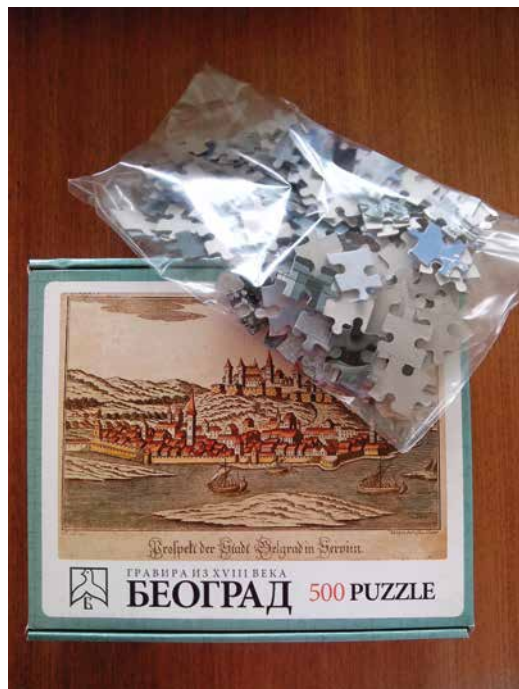

вља пролазне, свакодневне или комерцијалне документе који се производе за одређену сврху и имају привремени интерес и пролазну вредност. Ту се сврставају публикације као што су: туристички водичи у којима доминира комерцијални садржај, каталози издавачких кућа са комерцијалним садржајем, стари адресари, стари именици (од 2004. године именици и адресари су у фонду серијских публикација), индустријски каталози, сајамски каталози који немају периодичност излажења, календари, програми културних, уметничких и научних манифестација, програми конгреса, музички, сајамски, позоришни и други програми, мапе са пропагандним материјалом издавачких кућа, музеја, института, привредних организација и сл., ценовници, позивнице, патентни списи, леци, тарифе, регистри који се допуњавају, роковници, упутства за руковање и одржавање, редови возње...

Законом о обавезном примерку, Народна библиотека Србије је дужна да прима, обрађује, чува и даје на коришћење све врсте публикација, чиме је Библиотеци повећан прилив неконвенционалне грађе. То су тродимензионални предмети који се према међународним стандардима за библиографску обраду убрајају у библиотечки материјал, као што су играчке, коцке, публикације за исецање, склапање, модели и сл., затим дидактичка средства у виду комплекта – разне врсте слагалица, пузли и др. Повећавањем ове врсте материјала формирала се **Збирка вишеврсне грађе и тродимензио-**

purpose and of temporary interest and ephemeral value. Such are the following publications: travel guides of primarily commercial content; catalogues of publishing houses with commercial content; old address books; old directories (since 2004 directories and address books have been part of the serial publications collection); industrial catalogues; exhibition catalogues that are not published periodically; calendars; cultural, artistic and scientific events programmes; congress programmes; music, exhibition, theatre and other programmes; propaganda material of publishing houses, museums, institutes, economic organizations etc; price lists; invitations; patent texts; leaflets; rates; registers; appointment books; instructions for use and maintenance; timetables...

According to the Law on Legal Deposit Copies, the National Library of Serbia is to receive, process, store and lend all types of publications, which has increased the influx of unconventional materials to the Library. Such are three-dimensional objects which, according to the international standards for bibliographic description, are considered as library material: toys; cubes; publications for cutting out, assembling; models etc; didactic materials in the form of kits – various types of jigsaws, puzzles etc. With the increase of this type of materials, the **Collection of Kits and Three-dimensional Objects** was formed, which, apart from the mentioned materials, includes multiform materials and kits which contain two or more different media or different forms of the same medium, none of which are of primary importance, but are rather

Београд: гравира из XVIII века, Нови Сад, 2009.
[слагалица]

Belgrade: engraving from XVIII century, Novi Sad, 2009,
[jigsaw]

налних предмета, која поред наведених материјала окупља и вишеверсну грађу или комплете чија је карактеристика да садрже два или више различитих медија или различите облике истог медија, од којих ниједан нема примарни значај, већ се обично употребљавају као целина. То су конструкцијски прибори, лабораторијски прибори, комплети за техничко образовање, комплети за учење језика, поучне друштвене игре / игре на таблама.

Као посебна колекција формирана је **Збирка стрипа**, са жељом да на једном месту буду окупљена издања „девете уметности“, као амалгама ликовног, литерарног и драмског израза, да се прати текућа продукција, али и да буде основа за истраживања из ове области.

Збирка сликовница, албума са самолепљивим сличицама и бојанки издвојена је у посебну групу, с обзиром на то да је чини по садржају примарно сликовна грађа намењена деци, а обухвата дечије сликовнице, бојанке, албуме са сличицама.

used as a whole. These are materials such as: construction kits, laboratory kits, kits for technical education, language learning kits, educational games / board games.

The Collection of Comic Strips was formed in order that “the ninth art” editions, as an amalgam of fine arts, literary and dramatic expressions, be gathered in one place, as well as in order to keep track of the current production and have a basis for research in this field.

The Collection of Picture Books, Sticker Albums and Colouring Books has been separated into a special group, considering the fact that, regarding the content, it primarily consists of pictorial materials intended for children, including children's picture books, colouring books, sticker albums.

DELUX Italijanski : kompletan konverzacioni kurs.

Beograd, 2013. - 1 kutija (4 knj., 6 CD)

DELUX Italian: complete conversational course.

Belgrade : 2013 - 1 box (4 books, 6 CDs)

Увод у Посебне фондове.....	5
Introduction to Special Collections	
Збирка млађих књижевних рукописа и архивалија	7
Collection of Recent Literary Manuscripts and Archival Materials	
Фонд старе, ретке и минијатурне књиге	11
Old, Rare and Miniature Books Collection	
Графичка збирка.....	18
Graphic Art Collection	
Картографски фонд.....	23
Cartographic Collection	
Фонд фотодокумената.....	29
Photodocuments Collection	
Збирка музикалија, аудио и аудио-визуелне грађе.....	35
Printed Music and Music Manuscripts, Audio and Audiovisual Collection	
Фонд легата и библиотека целина.....	42
Bequests and Memorial Libraries Collection	
Остале посебне збирке.....	48
Other Special Collections	

Народна библиотека Србије

Скерлићева 1, 11 000 Београд, www.nb.rs
Tel.: 00 381 (0)11 2451 242

За издавача

Ласло Блашковић

Уредник

Драган Пурешић

Приређивач

Саша Илић

**Аутори текстова
и водитељи збирки:**

Драгана Перуничић

Уводни текст о Посебним фондовима НБС
dragana.perunicic@nb.rs

Душан Никодијевић

**Збирка млађих књижевних рукописа и
архивалија**
dusan.nikodijevic@nb.rs

Др Дејан Вукићевић

Фонд старе, ретке и минијатурне књиге
dejan.vukicevic@nb.rs

Славен Попара

Графичка збирка
slaven.popara@nb.rs

МА Јелена Глишовић

Картографски фонд
jelena.glisovic@nb.rs

Маша Милорадовић

Фонд фотодокумената
masa.miloradovic@nb.rs

Мр Весна Александровић

**Збирка музикалија, аудио
и аудио-визуелне грађе**
vesna.aleksandrovic@nb.rs

Велибор Прелић

Фонд легата и библиотека целина
velibor.preljic@nb.rs

Јасмина Трифунац

Остале посебне збирке
E-mail: jasmina.trifunac@nb.rs

National Library of Serbia

Skerlićeva 1, 11 000 Belgrade, www.nb.rs
Tel.: 00 381 (0)11 2451 242

For the Publisher

Laslo Blašković

Editor

Dragan Purešić

Prepared by

Saša Ilić

**Authors of the texts and keepers of the
collections:**

Dragana Peruničić

Introduction to the Special Collections of the NLS

Dušan Nikodijević

**Collection of Recent Literary Manuscripts and
Archival Materials**

Dejan Vukićević, PhD

Old, Rare and Miniature Books Collection

Slaven Popara

Graphic Art Collection

Jelena Glišović, MA

Cartographic Collection

Maša Miloradović

Photodocuments Collection

Vesna Aleksandrovic, MA

**Printed Music and Music Manuscript,
Audio and Audiovisual Collection**

Velibor Prelić

Bequests and Memorial Libraries Collection

Jasmina Trifunac

Other Special Collections

Превод на енглески

Наташа Станковић

Лектура и коректура

Драган Пурешић

Дизајн и графичко обликовање

Светло окер

Штампарија

Retro print, Београд

Тираж

500

CIP запис је доступан у електронском каталогу
Народне библиотеке Србије:
COBISS.SR-ID 220506380
ISBN 978-86-7035-360-2

Translation into English

Nataša Stanković

Proofreading

Dragan Purešić

Design and Layout

Svetlo oker

Printed by

Retro print, Belgrade

Print run

500

CIP record is available at the electronic catalogue of
the National Library of Serbia:
COBISS.SR-ID 220506380
ISBN 978-86-7035-360-2

Коло. АКЦИЈА ПРОЈ

ЗАНАТЛИЈСКО - РАДНИЧКЕ БАНКЕ

ЗА ШТЕДЊУ И КРЕДИТ

ПЕДЕСЕТ ДИНАРА

СРЕБРУ

ВАЖИ ЗА ДОНОСИОЦА

БЕОГРАД, ЈАНУАРА 1906 Г.

ЧЛАН УПРАВЕ
Д. Стојковић

ПРЕДСЕДНИК
Др. М. М. М. М.

THREE VITAL

1-GREATEST ARTISTS
2-FINEST RECORDING
3-PERFECT REPRODUCTION

"His Master's Voice"

GRAMOPHONES - - AND RECORDS

